

Estlandssvensk Eestirootslane

Nummer 2-2018

Foto: Henrik Montgomery

Högtidlig invigning av S:ta Maria kapell på Nargö

Estlandssvensk/Eestirootslane

Utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning
 Väljaandja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
 Rüütli 9
 10130 Tallinn
 Tel: +372 644 1921
 E-post: info@eestirootslane.ee
 Hemsida/Koduleht: www.eestirootslane.ee
 Bank/Pank: Swedbank EE462200221043163932
 Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse sihtasutus

Ansvarig utgivare/Vastutav väljaandja:

Ülo Kalm

Redaktion/Toimetus

Ingegerd Lindström, redaktör, Toivo

Tomingas, Jana Stahl

Översättningar: *Linus Ganman, Ivar Rüütli*

Tryck/Trükikoda: *Printon Printing House, Tallinn*

ISSN 2000-2416

Styrelsen i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse juhatus

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings
 ordförande Ülo Kalm

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse
 esimees Ülo Kalm

Kulturförvaltningens
 styrelseordförande
 Jana Stahl

Omavalitsuse juhatus
 esimees Jana Stahl

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings vice ordförande
 Ingegerd Lindström

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse aseesimees
 Ingegerd Lindström

Vice ordförande i styrelsen
 Elna Siimberg

Omavalitsuse juhatus
 aseesimees
 Elna Siimberg

Ledamöter i Kulturförvaltningen/Kultuuriomavalitsuse liikmed

Toivo Tomingas

Juta Holst

Leif Strömfelt

Ants Aaman
Ledamot i stiftelsen
Ants Aaman
Sihtasutuse liige

Kontakt med styrelsen/Juhatus e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

Kontakt med redaktionen/Toimetuse e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

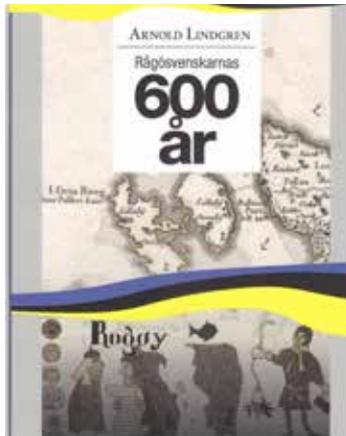
INNEHÅLLSFÖRTECKNING / SISUKORD

Sid/lk 3	Bokanmälan
Sid/lk 4	Ledaren, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 5	Ledaren, <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 6	Om strykning av personuppgifter
Sid/lk 8	Isikuandmete kustutamisesest
Sid/lk 10	Nargö – fjärran och nära, känd och okänd, <i>Kalev Kukk</i>
Sid/lk 14	Naissaar – kauge ja lähedal, tuntud ja tundmatu, <i>Kalev Kukk</i>
Sid/lk 18	Svenskdag och ingvigning av kapell på Nargö, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 20	Rootsi päev ja Naissaare kabeli pühitsemine, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 22	Dags att sammanfatta Aibolands museums 26:e säsong, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 24	Rannarootsi muuseumi 26. hooaeg jõudnud kokkuvõtte tegemiseni, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 26	Rapport från Odensholms byalags sommarresa till ön, <i>Lotta Odmar</i>
Sid/lk 27	Osmussaare Kogukonna suvereisist, <i>Lotta Odmar</i>
Sid/lk 28	Rickul/Nuckös Hemvändervecka, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 30	Riguldi-Noarootsi Tagasitulistajate nädal, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 33	Mickogården, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 35	Miku talu, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 37	Svenskt språkbo i Hapsal 2017-2018, <i>Mikael Sjövall</i>
Sid/lk 38	Rootsi keelepesa Haapsalus 2017-2018, <i>Mikael Sjövall</i>
Sid/lk 39	Topoteket, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 41	Topoteek, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 43	Jubilarer/Juubilarid, Ny bok: Terra Feminarum

Ny bok: Rågösvenskarnas 600 år Uus raamat: Pakrirootslaste 600 aastat Arnold Lindgren

En historisk överblick i korta drag över Stora och Lilla Rågö från 1300-talet till nutid.

Arnold Lindgren född i Storbyn på Stora Rågö 1931, har samlat öarnas historia med fakta och berättelser i en bok eller snarare ett häfte. Vi får veta att redan 1283 finns öarna omnämnda i brev som Rogoy. År 1345 köpte fem fem svenskar besittningsrätten till Stora Rågö av munkarna i Padise kloster. Vidare hur öarna utsattes under andra världskriget, och sen under sovjetockupationen fram till

återkomsten. Vi får en liten inblick i vad som har hänt därefter fram till idag och om framtiden för Stora och Lilla Rågö.

Boken är även utgiven översatt till estniska i en separat version.

Suur- ja Väike-Pakri ajaloo lühi-ülevaade 14. sajandist tänapäevani.

1931. aastal Suur-Pakri Suurkülas sündinud Arnold Lindgren on kogunud saarte ajaloo koos faktide ja jutustustega ühte raamatusse või pigem brošüüri. Saame teada, et saari mainitakse Rogoy nime all juba 1283. aastal. 1345. aastal ostsid viis rootslast Padise kloostri munkadelt Suur-Pakri saare. Edasi kirjeldatakse saarte kääkäiku Teises maailmasõjas ja Nõukogude okupatsiooni ajal kuni rootslaste tagasitulekuni. Heidame pilgu ka okupatsioonijärgsele ajale ning Suur- ja Väike-Pakri tuleviku-pleaanidele.

Raamat on välja antud ka rootsikeelses versioonis.

Framsida: Från vänster: kyrkoherde Tiit Pädam, ärkebiskop Urmas Viilma, president Kersti Kaljulaid, kronprinsessan Victoria, prins Daniel, presidentens make Georgi-René Maksimovski samt kyrkoherde Patrik Göransson. Foto: Henrik Montgomery

Nedre bilderna: Ormsö överlämnade en present till kronprinsparet, kronprinsparet skrev sina autografer på en stenplatta, prins Daniel fick en estlandssvensk slips. Foto: Anu Raagmaa

Esikaas: Vasakult: kirikuõpetaja Tiit Pädam, peapiiskop Urmas Viilma, president Kersti Kaljulaid, kroonprintsess Victoria, prints Daniel, presidenti abikaasa Georgi-René Maksimovski ning kirikuõpetaja Patrik Göransson. Foto: Henrik Montgomery

Alumised fotod: Vormsi esindajad andsid kroonprintsipaarile üle kingituse, kroonprintsipaar kirjutas kivitahvile oma autogrammid, prints Danielile kingiti eestirootsi värvides lips. Foto: Anu Raagmaa

Ülo Kalm, ordförande
Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning

I år har det gått trettio år sedan Samfundet för Estlandssvensk Kultur (förkortat SESK) bildades och nästa år har det gått sjuttiofem år sedan estlandssvenskarnas tragiska flykt till Sverige. Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning är en av de yngsta institutionerna under alla år av återbefolkande av de forna estlandssvenska bygderna, kapellbyggen, grundande av hembygdsföreningar och annan sådan livlig aktivitet, men ändå har det gått så lång tid att vår gemenskap och vårt tänkande har hunnit förändras. Under det förra seklets årtionden har estlandssvenskarnas självmedvetenhet ömsom stärkts och ömsom försvagats, men ändå varit tillräckligt ståndaktig för att leva vidare i olika former.

I artikeln *Estlandssvenskarnas identitet* i nummer 1/1993 av SESK:s publikation Ronor (utkom åren 1988–1996) ger Ain Sarv en överblick över de olika årtiondenas påverkan på den estlandssvenska självmedvetenheten under det förra seklet. Artikeln tar sin början vid 1800-talets förryskningssträvanden, som ledde till att människors kunskaper i svenska försämrades, samt vid att läget förbättrades efter den ryska revolutionen, när svenskarna i Estland i ljuset av den nationella väckelsen för första gången identifierade sig som

ett eget folk. Bildningsförbundet Svenska Odlingens Vänner grundades och det uppfördes privatskolor. Nationalkänslan kom politiskt för första gången till uttryck i och med att Svenska Folkförbundet grundades och tidskriften *Kustbon* började ges ut 1918. Vid den här tiden strävade estlandssvenskarna efter att hålla ihop som folk, bevara sin dialekt och hålla på sina traditioner. Situationen förändrades radikalt efter att de tvingades lämna sina hem, och då omkring 7 000 estlandssvenskar under andra världskriget flydde till Sverige. Den estlandssvenska kulturen, som hade blomstrat i århundraden i Estlands kustområden, rycktes upp med rötterna och föll i glömska. Genom sällskapslivet bevarades den estlandssvenska identiteten i Sverige, och genom den rörelse för att söka sina rötter som var populär på 1970-talet uppstod en ny generation, som i dag har nått eller är på väg att nå pensionsåldern. I sin artikel kan Ain Sarv inte säkert slå fast om den rörelsen gav någon känsla av självmedvetenhet eller inte, men arkivmaterialet från den tiden är utan tvivel mycket värdefullt. Samfundet för Estlandssvensk Kultur, som var det första samfund i Estland att bildas på etnisk grund, instiftades 1988 och den entusiasm som sedan rådde under befrielse tiden lockade flera generationer i Estland tillbaka till rötterna, och även de har i dag nått medel- och pensionsåldern. Det var populärt att läsa svenska oavsett var i tid och rum svenskheten hörde hemma samt att öppet visa var man kom ifrån. När Estland blev fritt fick den äldre generationen i Sverige möjlighet att besöka hemtrakterna tillsammans med de yngre generationerna och på så vis fick den något nytt att prata om på ömse sidor om Östersjön. Det

uppstod en levande förbindelse med förfädernas hembygd och ett verkligt intresse för härkomst och rötter.

Man kan inte jämföra det stora intresset för sökningen efter sina rötter och de knappa resurserna under årtiondena mot slutet av det förra seklet med dagens möjligheter, men man kan konstatera att en generation så här på 2010-talet har avslutat eller är på väg att avsluta det de har gjort, och i denna förändrade situation är frågan om generationsväxling berättigad på många sätt. Generationsväxlingen leder oss fram till frågan om vem vi ska lämna över föregående generationers upplevelser till. Var och en av oss har i förhållande till detta sina egna känslor, som vi för vidare inom den estlandssvenska gemenskapen generellt, men egentligen har vi bara ett val: de äldre måste fortsätta sitt arbete med råge tills de yngre bland oss har nått dithän, att återvändandet till rötterna har vuxit till ett inre behov. Det har alltid tillkommit nya efter oss, oavsett om den tid vi har levt i den här gemenskapen har präglats av stärkt eller försvagad självmedvetenhet.

God Jul till er alla!

Häid jõulupühi
kõigile!

Jana Stahl
Omavalitsuse juhatuse esimees.

Eestirootslaste Kultuuri Seltsi (lühend ERKS) asutamisest möödus tänava kolmkümmend aastat ning tuleval aastal möödub seitsekümmend viis aastat eestirootslaste traagilisest põgenemisest Rootsi. Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus on selles reas, kuhu me reastame endiste rannarootsi asualade asustamisaja, kabelite valmimise, kodukandiühingute asutamisaastate ning muu aktiivse tegevuse algus- või toimumisaastad üks nooremaid. Samas on möödunud aeg piisavalt pikk, et saaksid toimuda muutused kogukonnas ja mõtlemises. Eelmise sajandi erinevatel kümnenditel on eestirootslaste identiteet kord tugevnenud ja kord nõrgenenud, kuid piisavalt visa, et edasi tegutseda erinevates vormides.

Ain Sarv ERKS-i väljaande „Ronor“ (ilmus aastatel 1988–1996) numbril 1/1993 artiklis „Eestirootslaste identiteet“ annab ülevaate eelmise sajandi erinevate kümnendite mõjust eestirootslaste identiteedile. Alustades 19. sajandi venestamispuudest, mis viis keeleoskuse halvenemiseni ja olukorra paranemisest Vene revolutsiooni järel, kui rootslased Eestis teadvustasid end Eesti ärkamisaja valgusel es-

makordselt rahvusena. Moodustati haridusselts Svenska Odlingens Vännner ning rajati erakoole. Esimakordselt väljendus rahvustunne poliitiliselt organisatsiooni Rootsi Rahvaliid asutamiseni ja ajalehe „Kustbon“ ilmumiseni aastal 1918. Sellel ajal püüti end rahvusena alal hoida (murde-)keelt puhta ja paindlikuna hoides ning traditsioone austades. Olukord muutus kardinaalselt sunnitud lahkumise järel, kui ligikaudu 7000 rannarootslast põgenes Teise maailmasõja sündmuste keerises Rootsi. Rannarootsi kultuur, mis oli püsinud sajandeid Eesti rannikualadel, kisti juurtelt ning vajus unustusehõlma. Seltsielust tulenevalt samastumine rannarootslastena säilis Rootsis ning 1970. aastatel moes olnud juurte juurde tagasipöördumine tõi juurde noorema generatsiooni, kes tänaseks on jõudnud või jõudmas pensionieani. Ain Sarv oma artiklis kahtleb, kas moes olnud liikumine andis identiteeditunde või mitte, kuid sellel perioodil kogutud arhiivmaterjal on kahtlemata väga väärtuslik. Eestis esimene etnilisel põhjal loodud Eestirootslaste Kultuuri Selts alustas 1988. aastal ning hilisem vabanemisaja entusiasm tõi juurte juurde põlvkondi Eestis, kes tänaseks on samuti jõudnud keska ja pensionieani. Populaarne oli õppida rootsi keelt olenemata ajast või kohast ja avalikult oma päritolu näidata. Eesti vabanemine andis vanemale põlvkonnale Rootsis võimaluse külastada kodukohti koos nooremate põlvkondadega ja seeläbi said kodus räägitud jutud Läänemere kahel kaldal endale uue sisu. Tekkis elav side esivanemate kodupaigaga ning tõeline huvi päritolu ja juurte vastu.

Võrrelda eelmise sajandi lõpukümnendite suurt huvi oma juurte vastu ja väheseid vahendeid

tänaste võimalustega ei saa, kuid saab nentida fakti, et 21. sajandi kahekümnendate lõpul on üks põlvkond oma aktiivse tegevuse lõpetanud või lõpetamas ning muutunud olukorras on küsimus generatsioonide vahetumisest mõneti õigustatud. Põlvkondade vahetumine toob meid küsimuse juurde, kellele üle anda eelmiste põlvkondade kogutu. Igaühel meist on sellega seonduvalt isiklikud tunded, mida kanname üle eestirootslaste kogukonnale üldisemalt, kuid tegelikult jääb meile ainult üks võimalus – vanemaealistel tuleb edasi tegutseda sinnamaani ja veel pisut kuni meist nooremad on jõudnud ikka, kus enda juurte juurde tulek on sisemine vajadus. Neid, kes tulevad meie järel on alati olnud, sõltumata sellest, kas elame kogukonna sees tugevneva või nõrgeneva identiteedi aegadel.

Gott nytt år!

Head uut aastat!

2019

Om strykning av personuppgifter ur minoritetslängden

De senaste åren har det diskuterats om de som vid upprättandet av kulturautonomin 2007 fördes upp i minoritetslängden men som inte har estniskt medborgarskap ska få stå med i längden eller inte. 2006 fick de som fötts före andra världskriget i de forna svenskbygderna i Estland enligt en breddad tolkning möjlighet att registrera sig i minoritetslängden. Ett utdrag ur promemorian till en skrivelse till Estlands regering 2006, underskriven av dåvarande kulturministern och ministern för regionala frågor lyder:

”Återupprättandet av den svenska minoritetens eller estlandssvenskarnas kulturautonomi är politiskt sett ett mycket viktigt steg för staten. De som mot sin vilja har tvingats lämna Estland får ”komma tillbaka” till det samhälle de ursprungligen har tillhört. Ett så sällan förekommande beslut är en enastående åtgärd såväl i ett nationellt som i ett europeiskt avseende, och för den estlandssvenska minoritetsgruppen går det inte att underskatta betydelsen av en sådan åtgärd.

Med hänsyn till att estlandssvenskarna tvingades lämna Estland mot sin vilja har den estniska staten med utgångspunkt från internationell rätt tolkat kriterierna för personer upptagna i minoritetslängden utan att göra avgränsningar enligt rent territoriella bestämmelser. Både Estland och Sverige tillhör EU, vilket gör att medborgare i dessa länder fritt kan röra sig och välja var de vill bo inom unionens gränser. Kulturautonomin ger en möjlighet att hålla

bredare och tätare förbindelser med de estlandssvenskar, som redan har fysiska band till Estland. Många har under genomförandet av egendomsreformen fått tillbaka fast egendom. Nu ges estlandssvenskar möjlighet att återfå de rättigheter som kulturautonomin ger. Genom denna åtgärd inkluderas även de estlandssvenskar som bor utanför Estland, och samtidigt stärks banden mellan Estland och Sverige. Detta utgör också en beaktansvärd del av det nordiska samarbetet samt riktar även den yngre estlandssvenska generationens uppmärksamhet mot Estland och bjuder in den till att delta i det estniska samhället.”

Ordningen med att personer utan medborgarskap inkluderades vid val och i minoritetslängden tillämpades fram till det senaste valet. På Estlandssvenskarnas Kulturförvaltnings fråga i ärendet tidigare i höst svarar justitiekansler Ülle Madise:

”Ni har bett om justitiekanslerns utlåtande i frågan om det finns grund för Kulturministeriets krav att från minoritetslängden stryka dem som enligt folkbokföringsregistret saknar estniskt medborgarskap eller inte bor i Estland. Ni har påpekat att även en person som föddes i Estland före andra världskriget men som enligt folkbokföringsregistret inte har estniskt medborgarskap samt personer bosatta utanför Estland enligt en tidigare tolkning av lagen om kulturautonomi för nationella minoriteter har kunnat stå upptagna i minoritetslängden.

Som tillhöriga en minoritet betraktas enligt § 1 i lagen om kulturautonomi för nationella minoriteter (VRKAS) de estniska medborgare som:

- bor på estniskt territorium
- har långvariga, fasta och varaktiga band till Estland
- skiljer sig från ester genom sin etniska tillhörighet, sin kulturella särart, sin religion eller sitt språk
- hyser en önskan om att i gemenskap upprätthålla de kulturella traditioner, den religion eller det språk, som utgör grunden för deras gemensamma identitet.

Följaktligen kräver lagen att man för att upptas i minoritetslängden måste ha estniskt medborgarskap och bo i Estland. Kravet på att ange uppgifter om bostadsort och medborgarskap för dem som står i minoritetslängden är inte rättsvidrigt.

Ni har också frågat om man kan bli av med det estniska medborgarskap man förvärvat vid födseln ifall det i folkbokföringsregistret saknas uppgift om estniskt medborgarskap. Enligt § 8 moment 1 i grundlagen har varje barn, vars åtminstone ena förälder är estnisk medborgare, från födseln rätt till estniskt medborgarskap. Barnet får i så fall estniskt medborgarskap automatiskt. Den som föddes i Estland före andra världskriget med åtminstone en förälder med estniskt medborgarskap, kunde med stor sannolikhet få estniskt medborgarskap i och med födseln. Om det rör sig om en rättighet som

bara ges till estniska medborgare, måste medborgarskapet styrkas. Det finns inget särskilt förfarings-sätt för att utreda om någon har estniskt medborgarskap. Detta avgörs när en estnisk medborgare ansöker om utfärdande av id-handlingar. Som ett led i denna procedur undersöker Polis- och gränsbevakningsstyrelsen om den sökande har estniskt medborgarskap. Av deras handlingar går det även att styrka att medborgarskap föreligger. Bestämmelsen om bevisning för medborgarskap innebär inte, att staten behandlar dessa sökande som om de skulle ha av sagt sig sitt medborgarskap. Den som önskar avsäga sig sitt medborgarskap måste uttryckligen framföra begäran om det.

Enligt § 9 i VRKAS stryks en person ur minoritetslängden, om personen så önskar, avsäger sig sitt estniska medborgarskap, flyttar utomlands permanent eller avlider. Förordning 238 rörande underhåll och tillämpning av folkbokföringslängder över minoriteter, som antogs av Estlands regering den 1 oktober 1996, föreskriver att minoriteters kulturförvaltningar är förbundna att första kvartalet varje år kontrollera och komplettera minoritetslängderna. Förtydliganden och ändringar görs efter att Inrikesministeriet har kontrollerat och att kulturministern har godkänt uppgifterna (förordningens § 6).

Fastän Kulturministeriet tidigare godkände att även de som inte bor i Estland upptogs i minoritetslängden, stod detta i strid mot lagens bestämmelser. Högsta domstolen har slagit fast, att även om ett förvaltningsorgan i enlighet med sin ständiga praxis kan ge upphov till att legal förutsebarhet uppstår, kan det inte tillämpa upprätthållande av förtroende med

syftet att fortfara med rättsvidrig förvaltningspraxis.

Enligt Förvaltningslagen (HMS) går det att ogiltigförklara en rättsvidrig förvaltningshandling eller ändra på den, men man måste rätta sig efter principen om upprätthållande av förtroende (HMS § 66 lg 1, § 64 lg 1, § 67). Förvaltningslagens § 67 moment 2 föreskriver: ”En förvaltningshandling får inte ogiltigförklaras till nackdel för en person, om den som litar på att förvaltningshandlingen fortsätter att gälla har använt egendom som förvärvats på grundval av förvaltningshandlingen, utfört en transaktion för att avyttra sin egendom eller på annat sätt har ändrat sin livsföring samt om personens intresse av att förvaltningshandlingen fortsätter att gälla väger tyngre än det allmänna intresset av att förvaltningshandlingen dras tillbaka.”

Strykning ur minoritetslängden leder inte till överdriven begränsning av en persons rättigheter. Även den som stryks ur minoritetslängden har fortsatt rätt till sin etniska tillhörighet och till talan i frågor som rör den etniska gruppens rättigheter. VRKAS § 6 föreskriver, att utlänningar som bor i Estland kan delta i etniska minoriteters kultur- och utbildningsorganisationers och trossamfunds verksamhet, men de får inte förrätta val, väljas in eller utses till poster i kulturförvaltningars ledande organ. Minoritetslängden används vid sammanställning av väljarlistan vid val till kulturförvaltningars ledande organ. De som är upptagna i längden får ge utlåtanden om valhållningen och delta i valen (VRKAS § 15 ff).

Vid revideringen av minoritetslängden räknade Kulturministeriet med att ändringarna kunde påverka

valordningen. Enligt ministeriets skrivelse nr 11-2/10-3 av den 19 maj 2016 menade man att motsvarande förändringar inte borde inverka på valordningen kort tid före valet. Därför godkände Kulturministeriet 2016 minoritetslängden enligt tidigare ordning, men med anmodan att hänsyn till lagens bestämmelser ska tas vid framtida revidering av längden.

Högaktningsfullt
Ülle Madise

Kultur- förvaltningens anmärkning

De som enligt Inrikesministeriets kontroll i år inte har estniskt medborgarskap kommer att få meddelande via post från Estlands-svenskarnas Kulturförvaltning om att de kommer att strykas ur minoritetslängden. Om ni vid detta tillkännagivandes ankomst har bytt till estniskt medborgarskap, ber vi er fylla i en ny ansökan om registrering i minoritetslängden på webbsidan <http://eestirootslane.ee/sv/registrering>, så att vi kan lägga till er i minoritetslängden igen innan kontrolluppgifterna för nästa år går iväg.

För kulturrådet är det lika viktigt som under tidigare decennier att ni som enligt den nya ordningen inte får stå med i minoritetslängden tycker till om och deltar i vår verksamhet, och era förslag och ert deltagande i det vi gör är lika välkommet.

Isikuandmete kustutamisest rahvusnimekirjas

Eelnevatel aastatel on olnud üleväl diskussioon, kas kultuuriautonomiamia loomisel aastal 2007 rahvusnimekirja kantud isikud, kes ei oma Eesti kodakondsust, saavad kuuluda rahvusnimekirja või mitte. Aastal 2006 anti enne Teist maailmasõda Eestis ajaloolistel rannarootsi asualadel sündinud isikutele laiendatud tõlgenduse kohaselt võimalus end registreerida rahvusnimekirja. Katkend seletuskirjast Vabariigi Valitsuse korraldusele aastal 2006, mille allkirjastasid toonane kultuuriminister ja regionaalminister:

„Rootsi rahvusvähemuse ehk eestirootslaste kultuuriautonomiamia taastamine on riigile poliitiliselt väga tähtis samm. Isikud, kes oma tahte vastaselt olid sunnitud lahkuma Eestist, saavad „tulla tagasi“ ühiskonda, kuhu nad põliselt on kuulunud. Selline haruldane otsus on erakordne samm nii riiklikus kui ka euroopalikus tähenduses, alahinnata ei ole võimalik sellise sammu tähendust eestirootslastele vähemusrahvuse grupina.

Arvestades asjaolu, et rannarootslased sunniti lahkuma Eestist nende tahte vastaselt, on Eesti riik lähtuvalt rahvusvahelisest õigusest tõlgendanud rahvusnimekirja kuuluvate isikute kriteeriume, piiramata seda pelgalt territoriaalsuse nõudega. Nii Eesti kui ka Rootsi kuuluvad Euroopa Liidu koosseisu, mis võimaldab nende riikide kodanikel liidu piires vabalt liikuda ja elukohta valida. Kultuuriautonomiamia annab võimaluse laiendada ja tihendada sidemeid eestirootslastega, kelle on juba

füüsiline side Eestiga olemas. Paljudele on Eestis omandireformi käigus tagastatud kinnisvara. Nüüd antakse eestirootslastele võimalus taastada õigusi, mida annab kultuuriautonomiamia. Selle sammuga kaasatakse ka väljaspool Eestit elavaid eestirootslasi ning ühtlasi tugevdatakse sidet Eesti ja Rootsi vahel. See on ka märkimisväärne faktor Põhjamaade koostöös. Samuti suunab selline samm eestirootslaste noorema generatsiooni tähelepanu Eestile, kutsudes neid osalema Eesti ühiskonnas.“

Seda praktikat, et kodakondsuseta isikud olid kaasatud valimistel ja kinnitatud rahvusnimekirjas jätkati kuni eelmiste valimisteni. Eestirootslaste Kultuuriaministri pearingule sellel sügisel eelpool toodud küsimuses vastas õiguskantsler Ülle Madise järgnevalt.

„Küsisite õiguskantsleri hinnangut, kas on põhjendatud Kultuuriaministri nõue kustutada rahvusnimekirjast nende inimeste andmed, kellel rahvastikuregistri kohaselt ei ole Eesti kodakondsust või kes ei ela Eestis. Märkisite, et vähemusrahvuse kultuuriautonomiamia seaduse varasema tõlgenduse kohaselt võis vähemusrahvuse nimekirjas olla ka inimene, kes oli sündinud Eestis enne Teist maailmasõda, kuid ei omanud rahvastikuregistri kohaselt Eesti kodakondsust, ning inimesed, kes elavad väljaspool Eestit.

Vähemusrahvuse kultuuriautonomiamia seaduse (VRKAS) § 1 kohaselt käsitletakse vähemusrahvusest Eesti kodanikke, kes:

- elavad Eesti territooriumil;
- omavad kauaaegseid, kindlaid ja kestvaid sidemeid Eestiga;
- erinevad eestlastest oma etnilise kuuluvuse, kultuurilise omapära, religiooni või keele poolest;
- on ajendatud soovist üheskoos alal hoida oma kultuuritavasid, religiooni või keelt, mis on aluseks nende ühisele identiteedile.

Seega on seadusega kehtestatud nõue, et rahvusnimekirja kandmiseks peab inimesel olema Eesti kodakondsus ning ta peab elama Eestis. Rahvusnimekirjas olevate inimeste elukohta ning kodakondsuse andmete täpsustamise nõue ei ole õigusvastane.

Küsisite veel, kas inimene on loobunud sünniga omandatud Eesti kodakondsusest seetõttu, et rahvastikuregistris puudub kanne Eesti kodakondsuse kohta. Põhiseaduse § 8 lg 1 kohaselt on igal lapsel, kelle vanematest üks on Eesti kodanik, õigus Eesti kodakondsusele sünnilt. Laps omandab sellisel juhul Eesti kodakondsuse automaatselt. Juhul kui inimene on sündinud Eestis enne Teist maailmasõda ja vähemalt üks tema vanematest oli Eesti kodanik, võis ta suure tõenäosusega omandada sünnijärgselt Eesti kodakondsuse. Kui mingi õigus on antud vaid Eesti kodanikele, siis tuleb kodakondsuse olemasolu tõendada. Eesti kodakondsusesse kuulumise väljaselgitamiseks ei ole ette nähtud eraldi menetlust. Seda hinnatakse Eesti kodaniku isikut tõendavate dokumentide taotlemisel. Selle menetluse käigus kontrollib Politsei- ja Piirivalveamet, kas

taotlejal on Eesti kodakondsus. Nende dokumentide alusel saab ka tõendada kodanikuks olemist. Kodakondsuse tõendamise nõue ei tähenda, et riik kohtleks neid inimesi kodakondsusest loobununa. Kodakondsusest loobumiseks peab inimene sõnaselgelt soovi avaldama.

VRKAS § 9 kohaselt kustutatakse rahvusnimekirjast andmed siis, kui inimene seda soovib, kui ta loobub Eesti kodakondsusest, asub alaliselt välisriiki elama või sureb. Vabariigi Valitsuse 01.10.1996 määrusega nr 238 kinnitatud „Vähemusrahvuste rahvusnimekirjade pidamise ja kasutamise kord“ sätestab, et vähemusrahvuse kultuuriomavalitsus on kohustatud iga aasta esimese kvartali jooksul kontrollima ja täpsustama rahvusnimekirju. Täpsustused ja muudatused tehakse pärast seda, kui Siseministerium on need andmed üle kontrollinud ja kultuuriminister kinnitanud (korra § 6).

Kuigi Kultuuriministerium pidas varem õigeks, et rahvusnimekirja kanti ka inimesi, kes Eestis ei elanud, oli see vastuolus seaduse nõuetega. Riigikohus on öelnud, et kuigi haldusorgan võib oma püsiva praktikaga anda aluse õiguspärase ootuse tekkimiseks, ei saa usalduse kaitset kohaldada eesmärgil jätkata ebaõiget halduspraktikat. Haldusmenetluse seaduse (HMS) kohaselt võib õigusvastase haldusakti kehtetuks tunnistada või seda muuta, kuid järgida tuleb usalduse kaitse põhimõtet (HMS § 66 lg 1, § 64 lg 1, § 67). Haldusmenetluse seaduse § 67 lõige 2 sätestab: „Haldusakti ei tohi tunnistada kehtetuks isiku kahjuks, kui isik on haldusakti kehtima jäämist usaldades kasutanud ära haldusakti alusel saadud vara, teinud tehingu oma vara käsutamiseks või on muul viisil muutnud oma elukorraldust

ja tema huvi haldusakti kehtima jäämiseks kaalub üles avaliku huvi haldusakti kehtetuks tunnistamiseks.“

Rahvusnimekirjast kustutamine ei piira õigusi ülemäära. Hoolimata sellest, et inimese andmed kustutatakse rahvusnimekirjast, on tal õigus säilitada oma rahvuskuuluvus ning rääkida kaasa rahvusgrupi õigusi puudutavates küsimustes. VRKAS § 6 näeb ette, et vähemusrahvuse kultuuri- ja haridusasutuste ning usukoguduste tegevusest võivad osa võtta Eestis elavad välismaalased, kuid nad ei saa valida ega olla valitud või määratud kultuuriomavalitsusastute juhtorganitesse. Rahvusnimekiri võetakse aluseks kultuuriomavalitsuse juhtorganite valimistel valijate nimekirja koostamisel. Nimekirja kantud inimesed saavad otsustada valimiste korraldamise üle ja valimistel osaleda (VRKAS § 15 jj).

Kultuuriministerium arvestas rahvusnimekirja täpsustamisel muudatuste mõju valimiste korraldusele. Ministeriumi 19.05.2016 kirja nr 11-2/10-3 kohaselt peeti silmas, et vastavad muudatused ei mõjutaks valimiskorraldust lühikest aega enne valimiste toimumist. Seetõttu kinnitas Kultuuriministerium 2016. aastal rahvusnimekirja varasema praktika järgi, kuid palus edaspidi nimekirja täpsustamisel arvestada seaduse nõudeid.

Ülle Madise

Kultuuriomavalitsuse kommentaar

Isikutele, kes ei oma Siseministeriumi selle aasta kontrolli kohaselt Eesti kodakondsust, saadetakse Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse poolt postiga teade isikuandmete kustutamisest rahvusnimekirjas. Juhul, kui selle teate kättesaamisel on Teie kodakondsus muutunud ja Te omate Eesti kodakondsust, siis palume Teil uuesti täita avaldus rahvusnimekirja registreerimiseks meie kodulehel <http://eestirootslane.ee/sv/registering>, et saaksime järgmise aasta rahvusnimekirja kontrolli saatmise eel lisada Teid uuesti nimekirja.

Teie kõigi arvamus ja osavõtt meie tegevusest, kes ei saa kuuluda rahvusnimekirja uue muudatuse kohaselt, on kultuurinõukogule endiselt ja samaväärselt oluline eelnevate aastakümnetega ning teie kõigi ettepanekud ja osavõtt meie tegemistest samaväärselt oodatud.

Inför valet hösten 2019

Hjälp oss att intressera fler med estlandssvenska rötter att registrera sig på minoritetslistan! Ni som har släkt boende i Estland som inte finns med på minoritetslistan – uppmåna dem att anmäla sig! Vi behöver bli fler då vi nu tappar ca 70 personer från Sverige.

2019. aasta sügisvalimiste eel

Kultuuriministeriumi nõudel arvatakse rahvusnimekirjast välja 70 Eesti kodakondsuseta isikut. Kui teil on Eestis elavaid sugulasi, kes rahvusnimekirja ei kuulu, julgustage neid ennast registreerima!

Nargö – fjärran och nära, känd och okänd

Kalev Kukk

Av de estlandssvenska bygderna var det utan tvekan Nargö som i somras fick störst stjärnstatus. Den visit som Sveriges kronprinsessa Victoria och hennes gemål prins Daniel samt Estlands president Kersti Kaljulaid och hennes make gemensamt avlade på den lilla ön den 19 augusti är något som det kommer att talas om länge i historien. Anledningen var viktig: S:ta Marias kapell på Nargö återinvigdes. Återinvigningen förrättades av ärkebiskop Urmas Viilma med assistans av kyrkoherde Patrik Göransson och prästen Tiit Pädam.

Det var på flera sätt en händelse av stor betydelse. Mest för att S:ta Marias kapell är den enda av nargöbornas ursprungliga byggnader som överlevde det sovjetiska halvsekllet. Dock blott i någon mån, för kapellet var i sådant skick att det var ytterst få som trodde på att det skulle kunna återställas. Det omöjliga blev dock möjligt. Det kapell som nu med stöd från många människor och på initiativ av kyrkoherde Patrik Göransson i Svenska S:t Mikael's församling har återställts (byggnaden väntar ännu på att få ytterfoder) är en förbindelse mellan de estlandssvenskar som en gång fanns på ön och nutiden. Det är ett tacksamhetsmonument och vörndnadstecken över dem.

Det som skiljer Nargö från andra estlandssvenska områden är att ön flera gånger har tömts på sin ursprungsbefolkning med våld, men sedan åter rest sig ur askan. Det är en mytomspunnen ö. Till och med i fråga om öns namn hänger alla trådar löst, i alla fall när det

*Det här är allt som fanns kvar av byn Lillängen 1980. Edwin Ambrosen står vid dörren till sin farbror Fridolf Ambrosens hus. Längre bort syns Kristoffer och Maria Wellaus (född Jürgenson) källare
Foto: Kalev Kukk*

gäller det estniska. Att det estniska namnet förknippas med det *Terra Feminarum*, alltså amasonernas och hundhuvudenas land, som Adam av Bremen omnämner på 1000-talet bär smak av mer än bara en myt och av något liknande det Thule som Lennart Meri antog att Ösel var. Men det är så skönt att tro på det. Det hindras inte ens av att de germanska namnformerna Nargö, Nargen, Nargheten, Nargedden eller Narjöö (dessa namn nämner till exempel Carl Rußwurm i sin *Eibofolke*) inte har minsta lilla med det estniska namnet Naissaar att göra, mer än att de två första bokstäverna i namnen är gemensamma.

Mot bakgrund av denna oviss-het kan man lika gärna stödja sig på Silvia Joons farfar som var av nargösläkten Luther, och som för sitt barnbarn ska ha berättat en legend om hur ön fick det här namnet: ”Ett skepp gick en stormig natt till botten nära ön. Med skeppet även människorna. Bara en kvinna överlevde och simmade i land. Därav kommer också namnet Naissaar.” (Naissaar = estn. Kvinnoön, övers. anm.) (Piia. Episoode väikese kalu-

riplika elust. (Piia. Episoder ur en liten fiskarflickas liv., övers. anm.) Tallinn: 2008, s. 9)

Två sekel av ursprungsbebyggelse: 1700-talet till 1900-talet

På mitten av 1700-talet efter det stora nordiska kriget uppstod en ny fast befolkning på Nargö. Man kom från flera håll, än via Tallinn från andra estlandssvenska bygder (min släkt Ambrosen spåras till exempel till Odensholm), än från södra Finland och Åbo skärgård. Bland de övervägande svensk-språkiga som kom dit fanns det utan tvekan även ester, men förr eller senare tog de svenskan till sig.

1750 bodde enligt uppgifter i Svenska S:t Mikael'skyrkans kyrkbok 13 människor på ön och enligt själarevisionen hundra år senare 155 människor. Bosättningen sträckte redan då sig bara efter en smal kustremsa, och öns inre del – nio tiondelar av ön – var och är öde

och täckt av skog och träsk. Med tiden växte tre byar fram: Storbyn (Suurküla/Lõunaküla) och Lillängen (Väikeheinamaa) i sydväst på ön samt Bakbyn (Tagaküla/Põhjaküla) i öster. Av och till har även Mätasatamet (Mädasadama) i norr skilts ut från Lillängen som egen by. Storbyn var också öns ”huvudstad” – där låg kyrkan, skolan, kommunhuset och affären.

Nargöborna sysslade naturligtvis huvudsakligen med fiske. Om marknaden konkurrerade de i Tallinns fiskehamn både med fiskebyarna i väster och i öster liksom med ön Prangli. De åkte på säljakt, österut ända till Hogland och västerut till Åbo skärgård. Extrainkomster fick man från fartygslotsning, som bedrevs enligt den lokala lotsningslagen – kourdu – så att säga i tur och ordning. En av dessa lotsningslagar, den som antogs den 12 december 1890 vid ett möte mellan Nargös hela befolkning, har 44 underskrifter. Av dessa är det för övrigt bara en som består av tre kors, vilket visar hur tidigt läs- och skrivkunnigheten etablerades på ön. Där hittar jag även min då 66-åriga morfars far Johan Andreas Ambrosens (1824–93) tydligt skrivna signatur.

Från toppen av högre träd såg öns pojkar efter när skepp var på väg in. För Storbyns del talas det oftast om Schmidts tall, mot vilken det på gamla bilder syns stå en lång stege lutad. Fast livet var hårt och det var mycket slit och möda, kunde man inte på något sätt kalla nargöborna fattiga. Hos Carl Rußwurm står det att ”de har det ganska gott ställt, ty de hittar många försörjningsmöjligheter genom fiske och lotsningsverksamhet; de utmärker sig särskilt genom sin renhet. Männen går klädda i svenska sjömanskläder och kvinnornas kläder liknar de tyska. (---) 1853 byggdes ett särskilt bönehus för gudstjänsterna. Invånarna har kronobondestatus, de utför inga dagsverken, utan betalar förutom mantalspengar en liten skatteandel per gård.” För övrigt räknades nargöborna formellt som tallinnbor ända till 1873.

På senare tid har det Rußwurm skriver bekräftats, åtminstone vad beträffar kvinnorna, av årskalendern *Naissaare naised* (övers. anm.: *Nargös kvinnor*) som Viimsi Rannarahva Muuseum gav ut 2013. Där återspeglas också nargökvinnornas ”varumärke”: tjusiga hattar som beställdes från Tallinn och ställen ännu längre bort.

En fiskebåt vid Lillängen. På lådan sitter Sylvia (t.v.) och Edvin Ambrosen. Till höger om dem framför båten står Lilly och Fridolf Ambrosen, till vänster Johannes Luther. Bilden togs antingen 1930 eller 1931.

Unga män hittade ofta arbete på annat håll, bland annat till en början som skeppsgossar på utländska båtar, innan många av dem blev kaptener eller styrmän. Särskilt tyckte de om skepp från England, och engelsmännen tyckte i sin tur mycket om just ynglingar från Nargö. Även tre av min morfars bröder på släktgrenen Ambrosen gav sig av från Nargö på det viset och bosatte sig sedan i Wales. I deras fall var det dock till stor del fråga om att fly från inkallelse till det rysk-japanska kriget.

Så kom året 1914. Inför det åstundande kriget tömdes ön på sin ursprungsbefolkning. Det kommunala självstyret upphörde. I stället kom arbetare och militärer i hundra- och tusental dit med uppgift att upprätta artilleribatterier. Dessa skulle med sin eldkraft stänga igen Finska viken utefter linjen Porkala-Nargö. Det blev dock till slut så, att ingen eld alls gavs från dessa batterier; de sprängdes innan tyskarna hann in till Tallinn. Nargö fick visserligen ett tätt järnvägsnät, varav en stor del används än i dag.

Nargö och Republiken Estland

Världskriget övergick i befrielsekriget, som även Nargös unga drog ut i. Min morfar Walfried Ambrosen (1895–1965) valde självklart att kämpa med Estlands unga flotta. Fastän Nargö förblev en viktig militärbas för Estland, började nargöborna komma tillbaka till de hem de övergett, eller rättare sagt att köpa tillbaka dem, för när de lämnade dem hade den ryska staten köpt de övergivna egendomarna av dem. Inflationen gjorde också en stor del av det de fått värdelöst. 1 december 1919, alltså samma dag som Tartu universitet blev estniskspråkigt, återupprättades Nargös självstyre.

Enligt 1922 års folkräkning bodde det 261 människor på ön, varav 169 var svenskar. Det var en ung befolkning; bara 25 personer var 60 år eller äldre, medan de som var yngre än 15 år var hela 89. Liksom förr tjänade man sitt bröd genom fiske. Enligt 1934 års folkräkning sysslade 199 nargöbor med fiske (bland dem räknas även familjemedlemmar). Den fångade fisken togs med ”stadsgåningsbåtar” till Tallinns fiskehamn. Dessutom avhöll man sig inte från spritsmuggling, men låg ändå därvidlag långt under nivåerna vid nordkusten. Många män fann sig arbete i Tallinn och i statens lotstjänst. Något jordbruk var inte att tala om, för det fanns inte ens minsta lilla mark att odla på, än mindre betesmark. Enligt 1934 års folkräkning uppgav sig bara två nargöbor vara jordbrukare. Lite potatis och lök till nödtröft odlade de med gödning från tång som de hämtade från stranden. Hästar fanns det några enstaka, kor delades ofta mellan flera familjer. Hö bärgades över havet från Suurupi med släde eller båt. Enligt folkräkningen 1934 bodde det redan 450 människor på Nargö, och av dem var 155 svenskar. Familjer av blandad härkomst klassificerades då som estniska. Befolkningstillväxten minskade främst genom att ester som hade att göra med armén kom till ön.

Skolan och kyrkan, lärarna och eleverna

1931 började man bygga en ny kyrka norrut i Storbyn, mitt emot skol- och kommunhuset på andra sidan vägen. På grund av pengabrist dröjde invigningen av denna – S:ta Marias kapell – ända till den 11 september 1938. Då invigdes den av ärkebiskop Hugo

Bernhard Rahamägi. Det tidigare kapellet, som hade byggts 1853 och invigts tre år senare förstördes av ryska rödmattrosor. Ännu tidigare fanns ett kapell som blev förstört under det nordiska kriget. Om var det stod erinrar bara *Kabelilage* (övers. anm. *Kapellgläntan*), namnet på en snårig glänta i närheten av begravningsplatsen.

Som brukligt stod även kyrkan och skolan på Nargö varandra nära. Klockaren utförde ofta även skollärares uppgifter och omvänt. Om en skola på Nargö talas det för första gången 1874, men läsning och skrivning hade det undervisats i även tidigare, antingen i hemmen eller i de gårdar där de andligen vaknaste bodde. 1876 byggdes i Storbyn mitt emot det nuvarande S:ta Marias kapell en skola, som med två avbrott tjänade sitt syfte ända till 1943. De första lärarna kom från Sverige. Längst tid som skollärare, det vill säga 22 år (1888–1910), tjänstgjorde Johan Klaanmann (Clanmann, Clanman; 1858–1926) som kom från Sutlep och hade gått på Thoréns lärarseminarium i Pasklep. Han instiftade trosfrid på ön och gav min morfar skolundervisning.

August Luusmann från Lilla Wrangelsö skriver: ”Öns framsteg var störst just då när J. Klaanmann var skollärare”. Här kan det vara värt att inflika, att en son till Johan Klaanmanns äldsta dotter Viktoria (1882–1964), som växte upp på Nargö, var världens internationellt mest kände estnische och estnisksvenske vetenskapsman, ekonomiprofessor Ragnar Nurkse (1907–59) vid Columbiauniversitetet i New York. Hans son Dennis Nurkse (född 1949) är en av USA:s mest uppskattade diktare.

Under den estniska republikens tid fortsatte skolan äntligen sin verksamhet som sexårsskola och

övervägande på svenska. En skola som alla andra. Barnen var som barn är mest. Berättelser från dessa tider leder ständigt och jämt fram till den femuddiga stjärnskansen Vallberg, som låg några tiotal meter från skolbyggnaden. På rasterna klättrades det på Vallberg och på vintrarna åktes det skridskor på vallgravens is.

Det var förresten på denna vallgravs is som den sedermera berömde skridskolöparen Ragnar Jürgenson (1902–95) fick luft under vingarna. 1 februari 1934 skrev *Eesti Spordileht* (övers. anm.: *Estniska Sportbladet*): ”Av de yngsta (skridskolöparna) bör man främst göra ett berömmande omnämnande av Ragnar Jürgenson, som är av svensk härkomst och som stack ut ordentligt vid de nationella tävlingarna mellan Estland och Lettland nyligen. Ragnar Jürgenson har styrka, men tekniken är fortfarande bristfällig.” Vid dessa tävlingar ”kom Ragnar Jürgenson överraskande på tredje plats, fast han först bara var tänkt som reserv.”

Samma år kom Ragnar Jürgenson tvåa i multisport under estniska mästerskapet i skridsko efter den estniska mellankrigstidens legendariske skridskolöpare Aleksander Mitt (1903–1942), som just det året var i sin bästa form. Han deltog också vid världsmästerskapet som genomfördes under mycket svåra förhållanden i Helsingfors, och kom där på tionde plats i multisportgrenen med ett bättre resultat på 10 000 meter än Julius Skutnabb, finsk olympisk segrare i Chamonix.

Den mest kände nargöbon är dock utan tvekan Bernhard Schmidt (1879–1935), som gjorde sig ett namn som stjärnoptiker och som är känd för att ha uppfunnit det så kallade Schmidteleskopet eller komafria teleskopet, där hela

synfältet är lika skarpt och inte blir utsträckt. I Mittweida i Sachsen finns det en Bernhard-Schmidt-Straße, och på Wikipedia finns det biografiska artiklar om honom på 11 språk. Bernhard Schmidts brorson Erik Schmidt (1925–2014) bodde och verkade under många år som konstnär på Mallorca. Nargöblod i sig har även stjärntenoren Oliver Kuusik (född 1980) genom släkten Berg.

Det verkliga kriget drog över Nargö efter det egentliga kriget

Så kom året 1940. På befallning av de röda blev nargöborna återigen tvungna att lämna sitt hem. Ön skulle tömmas på folk till den 19 juli. Den 14 juli hölls den sista gudstjänsten i kapellet. En av de första ordena från den röda marionettregeringen var att Nargös kommunstyre skulle läggas ned den 25 juli. I och med tyskarnas ankomst öppnades under ett par år en möjlighet för nargöborna att återvända hem, men när de röda sedan kom tillbaka flydde en stor del av dem till Sverige. Den ryska militären lade ön under sig. För vanliga medborgare blev det strängeligen förbjudet att åka till Nargö. Så var det ända till 1994. Det som ”arbetsfolkets” styrande inte hann förstöra åren 1940–41 förstörde de först när kriget sedan länge var över. Utan undantag blev alla nargöbors hem antingen till brasved eller byggnadsmaterial. Eller så brändes de helt enkelt ned. Med grundstenarna tätade man tydligen hamnpiren.

Hösten 1961 fick estniska astronomer den ovanliga möjligheten att sätta upp en minnesplakett på det hus i Storbyn där Bernard Schmidt föddes. Då fanns det fortfarande kvar. 1980 fanns det bara kvar

något av ett hörn på farstun. Av Storbyn, men även av Lillängen och Bakbyn var det bara ödemark kvar.

Om gamla tomter erinrar nu syrénbuskar, enstaka äppel- och krikonträd, några gamla jordkällare och några grundstenar och trappsteg.

Ännu större förödelse ställde sovjetarmén till på begravningsplatsen. De flesta korsen slogs sönder, gravarna grävde man upp på jakt efter något, eller så utkämpade man kanske rentav krig mot de döda.

2001 restes en sten på begravningsplatsen nere vid havet mellan Storbyn och Lillängen till minne av ursprungsbefolkningen, av dem som bodde och arbetade på ön från 1700-talets mitt till 1944. På den står 12 namn: Bertelson, Kühn, Jürgenson, Berg, Ambrosen, Holm, Freiberg, Rosen, Luther, Schmidt, Markus och Matson. På begravningsplatsen står även gravvårdar över min morfars far August Woldemar Ambrosen (1852–1927) och mor Amalia Karolina (född Jürgenson; 1860–1913) samt över min morfars morfar Christian-August Jürgenson (1835–1919), alltså Lillängens Kristjan.

Min mors Nargö

Min mor Sylvia Ambrosen-Kukk (1923–2009) föddes visserligen inte

*S:ta Marias kapell 1980
Foto: Kalev Kukk*

på Nargö, men tillbragte sin barnoms somrar med sin ett år yngre bror Edvin (1925–2005) på ön hos farbror Fritz, alltså Fridolf Ambrosen (1898–1990) och hans fru Lilly (född Luther, 1903–76) i Lillängen. Om dessa tider pratades det om och om igen, om när de hoppande längs den steniga stranden gick till affären i Storbyn, när de samlade kottar att lägga i spisen, när de tog tång från stranden och när de klättrade upp på den stora stenen i Lillängen.

1943 stängdes ön. Vid samma tid avstod min mor möjligheten att åka till Sverige. Hon kunde inte överge sin bror Edvin, som hade kommit tillbaka till Estland efter sin tid som finlandsfrivillig för att hämnas på de ryssar som hade dödat hans mor under bombningen i mars 1944. Då förstördes även alla saker de ärvt från Nargö och de bilder som tagits där.

Nargö blev verklig för mig i början av av 1960-talet när vi åkte ut från banken utanför Rannamõisa och tittade på ön. På armlängds avstånd, men samtidigt oåtkomlig. Man kunde då tydligt se var Lillängen och Storbyn hade legat, och träden skymde ännu inte kyrktornet.

Med Edvin lyckades jag komma till Nargö för första gången 1980, och detta när vi påstod oss vara ”chefer” för Tallinns mjölkkombinat, alltså genom en i viss mån bedräglig verksamhet. På den tiden stod nämligen militärbaser till förfogande för många ”chefernas” arbetsplats. För mor öppnades hennes barndoms Nargö återigen 1995. Hon försummade inte en enda kyrkogårdshögtid. Hon var på ön för sista gången sommaren 2009, tre månader innan hon dog. Hennes högsta dröm var att kyrkan skulle bli en riktig kyrka igen. Och i somras uppfylldes hennes dröm.

Naissaar – kaugel ja lähedane, tuntud ja tundmatu

Kalev Kukk

Eestirootslaste asualadest tegi sel suvel võimsaima tähelennu kahtlemata Naissaar. Rootsi kroonprintsessi Victoria ja tema abikaasa prints Danieli ning Eesti Vabariigi Presidendi Kersti Kaljulaidi ja tema abikaasa ühine külaskäik väikesele saarele 19. augustil oli midagi sellist, mida ajalugu jääb kauaks meenutama. Põhjus oli kaalukas: Naissaare Püha Maarja kabeli taaspühitsemine. Taaspühitsemise peapiiskop Urmas Viilma, teda assisteerisid õpetajad Patrik Göransson ja Tiit Pädam.

See oli märgilise tähtsusega sündmus mitmeski mõttes. Enim seetõttu, et Püha Maarja kabeli näol on tegemist saare ainsa põliste naissaarlaste ehitisega, mis elas üle sovetliku poolsajandi. Kuidagi, sest kabeli seisukord oli selline, et selle taastamise võimalikkusesse uskujaid oli ülivähe. Võimatu sai võimalikuks. Paljude toetajate toel ja Rootsi-Mihkli koguduse õpetaja Patrik Göranssoni eestvedamisel taastatud kabel (hoone ootab veel välisvooderdust) on side saare kunagise eestirootslaste kogukonna ja tänapäeva vahel. See on tänutähis ja aumärk neile.

Naissaart eristab muudest eestirootsi aladest seegi, et seda on korduvalt väevõimuga põliselanikest tühjaks tehtud ja taas on ta tuhast tõusnud. Saarega on seotud mitmeid müüte. Isegi saare nime, vähemalt eestikeelse, päritolus on kõik otsad lahti. Naissaare eestikeelse nime seostamine Bremeni Adami XI sajandil mainitud *Terra Feminarumi* ehk amatsoonide ja

*Kalmistu 2017. aasta sügisel
Foto: Kalev Kukk*

koerakoonlaste maaga on enam kui müüdimaiguline, midagi samast vallast Lennart Mere Thule-Saaremaaga. Sellesse uskuda on aga nii ilus. Takistuseks pole siin seegi, et germaani taustaga Nargöl, Nargenil, Narghetenil, Nargedeniil või Narjöööl (neid nimesid mainib näiteks Carl Rußwurm oma „Eibofolkes“) pole vähimatki seost eestikeelse Naissaarega. Ühist on ainult iga nime kahes esimeses tähes.

Taolises määramatuses võiks pigem usaldada Naissaare Lutherite suguvõsast pärit Silvia Jooni vanaisa, kes olla lapselapsele jutustanud legendi, kuidas saar sellise nime sai: „Laev oli tormisel merel saare lähedal hukkunud. Koos laevaga ka inimesed. Pääses vaid üks naine, kes ujus randa. Sellest ka nimi Naissaar.“ (Piia. *Episoodid väikesel kaluriplika elust*. Tallinn: 2008, lk 9)

Kaks sajandit põliskasustust: XVIII–XX sajand

Põhjasõja järgselt tekkis Naissaarele uus püüasustus 18. sajandi keskel. Tuldi mitmelt poolt, küll Tallinna kaudu teistelt eestiroot-

si asualadelt (minu suguvõsa – Ambrosenite – jäljed ulatuvad näiteks Osmussaarde), küll Lõuna-Soomest ja Turu saarestikust. Valdavalt rootsi keelt kõnelevate tulijate seas oli kahtlemata ka eestlasi, kuid varem või hiljem võtsid nad omaks rootsi keele.

1750. aastal elas Rootsi-Mihkli kiriku meetrika andmeil saarel 13 inimest, sada aasta hiljem hingerevisjoni andmeil 155 inimest. Inimasustus paiknes juba siis vaid kitsal rannakuribal, saare siseosa – 9/10 saarest – oli ja on inimtühi, metsane ja soine. Aja jooksul kujunesid välja kolm põlisküla: Storbyn (Suur- ehk Lõunaküla) ja Lillängen (Väikeheinamaa) saare edelaosas ning Bakbyn (Taga- ehk Põhjaküla) idarannikul. Aeg-ajalt on omaette külanähtused eristatud ka Lillängenist põhjas asunud Mätasatamet (Mädasadama). Storbyn oli ka saare „pealinn“ – seal oli kirik, kool, vallamaja ja pood.

Naissaarlaste peamiseks tegevusalaks oli loomulikult kalapüük. Tallinna turu pärast võisteldi Kalarannas nii lääne- kui idapoolsete rannakülade ja Prangli saarega. Käidi hülgeretkedel, mis ulatusid

idas Suursaareni ja läänes Turu saarestikku. Lisasissetulekut pakus laevade lootsimine, mis toimus vastavalt kohalikule lootsiseadusele – kordule – n.ö külakorras. Ühel neist, 1890. aasta 12. detsembril „Naissaare täiskogukonna koosolekul” vastu võetud uuel lootsiseadusel on 44 allkirja, kusjuures neist vaid üks on kolme ristiga, mis viitab saare varasele lugemis- ja kirjutamisoskusele. Sealt leian ma ka oma vanavanavanaisa, tollal 66-aastase Johan Andreas Ambroseni (1824–93) selgelt kirjutatud allkirja.

Laevade lähenemist passisid poisid kõrgemate puude otsast. Lõunaküla puhul räägitakse enamasti Schmidti männist, mille najal oli vanadelt fotodelt nähtav pikk redel. Ehkki elu oli raske ning vaeva ja muret palju, ei saanud naissaarlasti mingil juhul vaeseiks pidada. Carl Rußwurm kirjutab, et „elavad nad üpriski hästi, kuna leiavad palju elatusvõimalusi kalapüügist ja tegutsemisest lootsidena; eriti paistavad nad silma puhtuse poolest. – Meeste riietuseks on rootsi meremeesterõivad, naiste oma sarnaneb saksa rõivastega. [–] 1853. aastal ehitati jumalateenistusteks eraldi palvemaja. Elanikud on kroonutalupoegade seisundis, teotööd ei tee, vaid maksavad peale pearaha iga talu pealt väikest maksu.” Muide, 1873. aastani olid naissaarlastel formaalselt Tallinna linnakodanikud.

Hilisemast ajast kinnitab Rußwurmi poolt kirja pandut vähemalt naiste osas Viimsi Rannarahva Muuseumi poolt välja antud 2013. aasta kalender „Naissaare naised”. Sealgi peegeldub Naissaare naiste „bränd”: uhked, Tallinnast ja kaugemaltki tellitud kübarad.

Noored mehed leidsid sageli tööd mujalt, sealhulgas esialgu laevapoistena välislaevadel, enne

kui paljudest neist kaptenid ja tüürimehed said. Eriti hinnatud olid Inglise laevad ja inglased omakorda hindasid kõrgelt just Naissaare poisse. Ka kolm minu vanaonu Ambroseni lahkusid sedaviisi Naissaarelt ja löid lõpuks oma kodud Walesis. Nende puhul oli siiski suuresti tegemist põgenemisega Vene-Jaapani sõtta mineku eest.

Siis tuli 1914. aasta. Tulevase sõja lähenedes tühjendati saar põliselanikest. Vallaomavalitsuse tegevus lõpetati. Asemele toodi Venemaalt sadu ja tuhandeid töölisi ja sõjaväelasi, kelle ülesandeks oli suurtükipatareide ehitamine. Need pidid oma tulejõuga sulgema Porkkala – Naissaare joonel Soome lahe. Läks aga nii, et lõpuks ei tehtud neist patareidest ühtki pauku, need õhiti enne, kui sakslased Tallinna alla jõudsid. Küll sai Naissaar siis tiheda raudteevõrgu, millest mõndagi on kasutusel tänaseni.

Naissaar ja Eesti Vabariik

Maailmasõda kasvas üle Vabadussõjaks, kuhu läksid ka Naissaare noored mehed. Minu vanaisa Walfried Ambroseni (1895–1965) valik langes enesestmõistetavalt Eesti noore mereväe kasuks. Kui Naissaar jäi ka oma riigi jaoks oluliseks sõjaväebaasiks, hakkasid naissaarlastel mahajäänud kodudesse tagasi tulema, õigupoolest neid tagasi ostma, sest lahkumisel oli Vene riik neilt mahajäänud vara välja ostnud. Tõsi, suure osa saadust muutis inflatsioon üsna peagi olematuks. 1. detsembril 1919, s.o samal päeval kui Tartu Ülikool alustas eestikeelse ülikoolina, taastati Naissaare vallaomavalitsus.

1922. aasta rahvaloenduse andmeil elas saarel 261 inimest, neist 169 olid rootslased. Tegemist oli noore rahvaga: 60-aastaseid ja vanemaid oli vaid 25, seevastu

alla 15-aastaseid lapsi tervelt 89. Endistviisi teeniti elatist kalapüügiga: 1934. aasta rahvaloenduse andmeil tegeles kalapüügiga 199 naissaarlast (nende hulka on arvatud ka pereliikmed). Püütud kala viidi „linnaskäimispaatidega” Kalaranda. Ära ei öeldud ka piirituse salakaubaveost, ehkki põhjarannikule jäädi selles kaugelt alla. Paljud mehed leidsid töö Tallinnas ja riigi lootsiteenistuses. Mingist põllumajandusest rääkida ei saanud, sest vähegi viljakat maad polnud, ei jätkunud heinamaadki: 1934. aasta rahvaloendusel näitasid oma tegevusala põllumeestena vaid kaks naissaarlast. Vähest kartulit ja hädapärast sibulat kasvatati rannast toodud adrul. Hobuseid oli üksikuid, lehmad olid sageli mitme pere peale. Heina toodi üle mere Suurupist ree või paadiga. 1934. aasta rahvaloenduse andmeil elas Naissaarel juba 450 inimest, neist rootslasi oli 155. Segapered klassifitseeriti siis eestlasteks. Rahvaarvu juurdekasv taandus eelkõige sõjaväega seotud eestlaste tulekule saarele.

Kool ja kirik, õpetajad ja õpilased

1931. aastal asuti ehitama uut kirikut Lõunaküla põhjaserva, üle tee asuvate kooli- ja vallamaja vastu. Rahanappuses jõuti selle – Püha Maarja kabeli – sissepühitsemiseni alles 11. septembril 1938. Siis pühitses selle sisse peapiiskop Hugo Bernhard Rahamägi. Varasema, 1853. aastal ehitatud ja kolm aastat hiljem sisse pühitsetud kabeli olid hävitanud Vene punamadrused. Veelgi varasema, Põhjasõja aegadel hävinud kabeli asupaika meenutab vaid surnuaia lähedale jääva võsastuva legendiku – Kabelilageda – nimi.

Nii nagu tavaks, olid kool ja kirik Naissaarelgi omavahel tihedalt seotud. Köster täitis sageli ka kooliõpetaja kohuseid või siis vastupidi. Koolist räägitakse Naissaarel esimest korda 1874. aastast, ehkki lugemis- ja kirjutamisoskust jagati seal varemgi, kas kodus või siis ärksamates taludes teistelegi. 1876. aastal ehitati Lõunakülla tänase Püha Maarja kabeli vastu koolimaja, mis täitis kahe vahega oma ülesandeid kuni 1943. aastani. Esimesed õpetajad tulid Rootsist. Kõige pikemat aega, s.o 22 aastat (1888–1910) oli kooliõpetajaks Sutlepast pärit Paslepa Thoréni õpetajate seminari lõpetanud Johan Klaanmann (Clanmann, Clanman; 1858–1926), kes tõi saarele ka usurahu ja andis koolihariduse minu vanaisale.

August Luusmann Aksi saarelt on kirjutanud: „Suurem saare edenemise aeg oli siis, kui seal J. Klaanmann kooliõpetajaks oli.” Kõrvalepõikeks vääriks siia lisada, et Johan Klaanmanni Naissaarel üles kasvanud vanima tütre Viktoria (1882–1964) pojast sai rahvusvaheliselt kõige tuntum eestlasest ja eestirootslasest teadlane, New Yorki Columbia Ülikooli majandusprofessor Ragnar Nurkse (1907–59). Tema poeg Dennis Nurkse (sünd 1949) on aga USA üks hinnatumaid luuletajaid.

Eesti Vabariigi aegadel jätkas kool lõpuks kuueklassilisena ja valdavalt rootsikeelsena. Kool nagu kool ikka. Lapsed nagu lapsed ikka. Meenutused neist aegadest viisid ikka ja jälle viieharulise Tähtkantsi ehk Vallimäeni (Vallbergi), milleni koolimajast oli mõnikümmend meetrit. Vahetundidel roniti Vallimäel, talvel uisutati vallikraavi jääl.

Sellelt vallikraavi jäält sai muide tuule tiibadesse tulevane tippkiiruisutaja Ragnar Jürgenson

(1902–95). 1934. aasta 1. veebruari *Eesti Spordileht* kirjutas: „Noorematest [kiiruisutajatest] võib nimetada kiitvalt [---] eeskätt Ragnar Jürgensoni [---], kes on rootsi päritoluga [ja] kerkis väljapaistvamalt esile alles hiljutisel [Eesti–Läti] maavõistlusel. R. Jürgensonil on jõudu, kuid tehnika on veel puudulik.” Neil võistlustel “tuli üllatuslikult kolmandaks R. Jürgenson, kes esialgu oli mõeldud koosseisu võtta reservina.”

Samal aastal tuli Ragnar Jürgenson Eesti sõdadevahelise perioodi legendaarse kiiruisutaja, just tol aastal oma eluvormis olnud Aleksander Miti (1903–1942) järel Eesti kiiruisutamise meistrivõistlustel mitmevõistluses 2. kohale. Ta osales ka Helsingis väga rasketes tingimustes toimunud maailma-meistrivõistlustel ja sai mitmevõistluses 10. koha, edestades seejuures 10 000 meetri distantsil sama distantsi Chamoni olümpiavõitjat soomlast Julius Skutnabbi.

Kõige kuulsam naissaarlane on aga kahtlemata astrooptikuna nime teinud Bernhard Schmidt (1879–1935), kellega seostub nn Schmidt'i ehk komavaba (ka koomavaba) teleskoobi leiutamine, kus kogu vaateväli on ühtlaselt terav ja välja venitamata. Saksimaal Mittweida väikelinnas on Bernhard-Schmidt-Straße, *Wikipedia's* on tema isikuartikkel 11 keeles. Bernhard Schmidt'i vennapoeg Erik Schmidt (1925–2014) kogus tuntust pikalt Mallorcal elanud ja töötanud kunstnikuna. Naissaare verd ja sisu on ka Bergide suguvõsast pärinev tipptenor Oliver Kuusik (sünd 1980).

Päris sõda käis Naissaarest üle pärast päris sõda

Siis tuli 1940. aasta. Punavõimu käsul pidid naissaarlased taas oma

kodu maha jätma: saar tuli teha tühjaks 19. juuliks. 14. juulil oli kabelis viimane jumalateenistus. Punase nukuvabariigi esimesi korraldusi oli Naissaare vallavalitsuse tegevuse lõpetamise 25. juulist. Koos sakslaste tulekuga avanes naissaarlastele võimalus paariks aastaks koju tagasi pöörduda, et siis tagasi tuleva punavõimu eest enamasti Rootsi põgeneda. Saare allutas endale Vene sõjavägi. Tavakodaniku jaoks oli Naissaar rangelt suletud saar. Nii kuni 1994. aastani. See, mida polnud „tööräha” võim suutnud 1940.–41. aastal purustada, purustati siis, kui sõda oli juba ammu läbi. Eranditult kõik naissaarlaste majad läksid kas kütteks ahju või neid kasutati ehitusmaterjaliks. Või põletati lihtsalt maha. Vundamendikividega täideti ilmselt sadamamuuli.

1961. aasta sügisel said Eesti astronoomid harukordse võimaluse panna mälestustahvel Bernhard Schmidt'i sünnimajale Lõunakülas. Siis oli see veel alles. 1980. aastaks oli sellest järel midagi ühest eeskoja nurgast. Lõunakülast, samuti ka Väikeheinamaast ja Põhjäkülast oli järel vaid lage maa.

Vanu majaasemeid meenutavad praegu sirelipõõsad, üksikud õuna- ja kreegipuud, mõned vanad võlvkeldrid ning midagi vundamendikividest ja trepiastmetest.

Veelgi suurema laastamistöega sai Nõukogude armee hakkama surnuaial. Enamik riste lõhuti, hauad kaevati midagi otsides lahti või hoopiski sõditi surnutega.

2001. aastal asetati Lõunaküla ja Väikeheinamaa vahel mere kaldal asuvale surnuaiale kivi Naissaare põliste perekondade mälestuseks, nende mälestuseks, kes elasid ja töötasid saarel 18. sajandi keskpaigast 1944. aastani. Sellel on 12 nime: Bertelson, Kühn,

Jürgenson, Berg, Ambrosen, Holm, Freiberg, Rosen, Luther, Schmidt, Markus ja Matson. Surnuaial on plaatidega tähistatud ka minu vanavanaisa August Woldemar Ambroseni (1852–1927) ja -ema Amalia Karolina (sünd Jürgenson; 1860–1913) ning vanavanavanaisa Christian-August Jürgensoni (1835–1919) ehk Väikeheinamaa Kristjani hauad.

Minu ema Naissaar

Minu ema Sylvia Ambrosen-Kukk (1923–2009) polnud küll enam sündinud Naissaarel, kuid tema lapsepõlve suved möödusid koos aasta võrra noorema venna Edviniga (1925–2005) saarel Fritz-õnku ehk Fridolf Ambroseni (1898–1990) ja tema naise Lilly (sünd Luther, 1903–76) juures Väikeheinamaal. Hiljem räägiti ikka ja jälle neist aegadest, sellest kuidas mööda rannakive hüpates Lõunakülla poodi mindi, kuidas metsast pliidi alla käbisid korjati, rannast adru toodi ja Väikeheinamaa suure kivi otsas roniti.

Naissaare Püha Maarja kabel 19. augustil 2018
Püha Maarja kabeli taasõnnistamine 19. augustil. Vasakult kirikuõpetaja Tiit Pädam, peapiiskop Urmas Viilma, Eesti president Kersti Kaljulaid, Rootsi kroonprinsess Victoria, prints Daniel, presidendi abikaasa Georgi-René Maksimovski ja kirikuõpetaja Patrik Göransson
Foto: Kalev Kukk

1943. aastal saar sulgus. Samas jättis mu ema kasutamata võimaluse minna Rootsi. Ta ei saanud maha jätta venda Edvinit, kes oli soomepõisina tulnud tagasi Eestisse, et kätte maksta 1944. aasta märtsipommitamises venelaste poolt tapetud ema eest. Siis hävisid ka kõik nende Naissaarelt pärinevad asjad ja seal tehtud fotod.

Minu jaoks sai Naissaar reaalsuseks siis, kui käisime 1960. aastate algusest Rannamõisa pangalt saart vaatamas. Käeulatuses, kuid samas kättesaamatu. Siis olid sealte veel selgelt eristatavad Väikeheinamaa ja Lõunaküla asemed, puud ei varjanud veel kirikutorni.

Esimest korda õnnestus mul Edviniga Naissaarde pääseda 1980. aastal, seda „Tallinna piimakombinaadi šeffidena”, niisiis pisikese

pettusega. Nimelt oli neil aegadel paljudele ettevõtetele kinnistatud n.ö šeffusalused sõjaväeosad. Ema jaoks avanes tema lapsepõlve Naissaar taas 1995. aastal. Tal ei jäänud vahele ükski surnuaiapäha. Viimane kord oli ta saarel 2009. aasta suvel kolm kuud enne surma. Tema suurim unistus oli, et kirik saaks taas päris kirikuks. Sel suvel täituski see unistus.

Ringkäik Naissaarel Kalev Kuke juhtimisel
Foto: Ingegerd Lindström

Naissaare Püha Maarja kabel 19. augustil 2018
Foto: Kalev Kukk

Püha Maarja kabeli taasõnnistamise jumalateenistus algab
Foto: Kalev Kukk

Svenskdag och invigning av kapell på Nargö

Ingegerd Lindström

Årets Svenskdag firades söndagen den 19 augusti på Nargö. Men själva Svenskdagen drucknade lite i den största händelsen denna dag. Det var den högtidliga invigningen av S:ta Maria kapell på ön med kunglig närvaro.

Men för att ta det från början så startade dagen väldigt tidigt för mig och när jag drog ifrån gardinerna såg jag att av alla dagar denna sommar var detta den första dagen som var helmulen och regnig. Verkligen otur att just denna högtidsdag skulle förstöras av regn. Men tillsammans med Ülo Kalm med fru samt ett antal fler personer från Nuckö och museet åkte vi iväg kvart över sju på söndagsmorgonen. När vi kom fram till Flyghamnen därifrån båten gick var det lite uppehåll. Färden över till Nargö blev gungig och en del blev sjösjuka. När vi efter en timme kom fram till ön föll regnet igen. En del promenerade till gästhuset och en del, bland annat jag, fick åka på flaket till ett skakigt militärfordon. Vid gästhuset i Männiku fanns lite förtäring för den som önskade det och vi underhölls av manskören Törva meesansambel inomhus och Kose blåsorkester utomhus.

Det fanns möjlighet att åka på en guidad tur runt ön och besöka deras museum. Dessutom visades filmer om Nargö och estlands-svenskarna i ett hus bredvid.

En promenad från gästhuset till kyrkan med guide passade jag på att delta i. Kalev Kukku, med rötter

*S:ta Maria Kapell på Nargö
Foto: Ingegerd Lindström*

på Nargö, berättade om öns historia och dess nutid.

Så var vi då framme vid det nyrestaurerade kapellet. En vacker träkyrka där de flesta ytterväggarna var bevarade sedan tidigare men det fanns tecken inne i kapellet på restaureringen och delar av kapellet, tornet, fönstren och taket var helt nytt. Det var 400 inbjudna gäster till återinvigningen och ingen som inte hade ett inbjudningskort släpptes in genom avstängningen. Poliser stod på vakt och i buskarna lurade militärer. 200 av oss som var inbjudna fick plats inne i kapellet och resten fick sitta i ett stort partytält strax utanför. Men de kunde följa hela ceremonin via en storbildsskärm.

Jag och Elna Siimberg från Vippal skulle överlämna gåvor till kronprinsessan och prinsen så vi fick sitta längst fram på andra bänkraden. Där hade vi också fin utsikt över de kungliga när de väl infann sig. De var cirka 45 minuter försenade så det kändes att sitta på kyrkbänken så länge. Men

äntligen kom de tillsammans med Estlands president Kersti Kaljulaid och hennes make. Kronprinsessan var klädd i en klänning med de estniska färgerna blå/svart/vit och presidenten var klädd i de svenska färgerna blått och gult. Ett sätt att visa uppskattning för varandra. Precis när de ställt sig vid sina stolar så stormade det fram en hord av fotografer. Jag blev nästan omkullknuffad trots att jag stod inne i bänkraden. Vilken hysteri! Men strax efter så blev de utkörda och ceremonin kunde börja.

Officianter denna högtidsdag var ärkebiskop Urmas Viilma, kyrkoherde Tiit Pädam från den estniska församlingen i Stockholm, och kyrkoherde Patrik Göransson från S:t Mikaelsskyrkan i Tallinn. I procession bars korset och ljusen som skulle stå på altaret in och strax började välsignelsen av klockan, orgeln, predikstolen och altaret. Mellan alla välsignelser, böner och predikan fick vi lyssna på vacker sång och musik från läktaren. Det var bland andra Sofia

Joons, Oliver Kuusik, Géraldine Kuusik Casanova som sjöng och vi fick också lyssna till vackra toner från Piia och Peeter Paemurru samt Helis Oidekivi.

Efter att själva gudstjänsten var slut följde hälsningar från några estlandssvenska föreningar. Det var Rågöarna, Runö och Ormsö, de hörde alla till det gamla svenska prosteriet tillsammans med Nargö, som framförde hälsningar till de kungliga samt överräckte en gåva till dem. Så till sist var det Kulturförvaltningens tur. Ülo Kalm höll ett litet anförande och jag lämnade över en gåva, Hapsalsjalen, till kronprinsessan Victoria och Elna lämnade en gåva till prins Daniel. Sedan fick även presidentparet en gåva i form av Rußwurms bok "Eibofolke".

Så tågade de höga gästerna ut och samlades på gräsmattan vid kapellet. Där blev det åter igen lite kaos när alla fotografer ville ha sina bilder. Jag var inte sämre jag, jag sprang runt för att få en bra vinkel med min mobil men med alla dessa yrkesfotografer med vassare armbågar än mig var det inte lätt.

På kvällen var det allsång på Sångarfältet i Tallinn där kronprinsessan och prinsen närvarade tillsammans med presidentparet. Allsången var ett evenemang som ingick i firandet av Estland 100 år.

Maj Malmström i vacker folkdräkt från Viimsi

Foto: Anu Raagmaa

Årets kulturbärare

Efter att de kungliga och presidentparet åkt iväg så blev det en liten stund för gåvor till kapellet. Efter det var det dags för utdelningen av medalj till "Årets Kulturbärare". Detta år gick utmärkelsen och Hans Pöhls medalj till Maria Gilbert och Silvi-Astrid Mickelin. Två värdiga medaljmottagare. Silvi-Astrid kunde inte vara med men Anu Raagmaa från museet tog emot hennes medalj för överlämnande på torsdagen då torsdagstanterna samlas.

Så var det då dags för hemfärd. Först en skumpig militärbil sedan en gungande båt tillbaka till Tallinn. Det blåste 17 sekundmeter och vågorna gick höga, ibland trodde jag att båten skulle välta men vi kom fram helskinnade och efter några avstickare var jag hemma igen vid 11-tiden på kvällen. Det var en lång, innehållsrik och trevlig dag men man sover gott efter den!

Maria Gilbert fick ta emot Hans Pöhls medalj av Ülo Kalm

Foto: Ingegerd Lindström

Elna Siimberg och Ülo Kalm vid utdelandet av Årets Kulturbärare

Foto: Ingegerd Lindström

Silvi Astrid Mickelin med sin Hans Pöhl-medalj för insatser som Årets Kulturbärare

Foto: Toivo Tomingas

Rootsi päev ja Naissaare kabeli pühitsemine

Ingegerd Lindström

Tänavune Rootsi päev toimus 19. augustil Naissaarel. Rootsi päev ise jäi siiski päeva põhisündmuse varju. Selleks oli Püha Maarja kabeli pidulik sisseõnnistamine, milles osales ka kuninglikke kõrgusi.

Ent kui algusest peale hakata, algas päev minu jaoks väga vara ja kardinaid eest tõmmates nägin, see oli kõigist selle suve päevadest esimene, mis on täiesti pilves ja vihmane. Tõesti kurb, et vihm just selle pidupäeva ära pidi rikkuma. Kuid asusime koos Ülo Kalmu, tema abikaasa ja teiste noarootslaste ja muuseumi inimestega pühapäeva hommikul kell veerand seitse tee. Kui olime jõudnud Lennusadamasse, kust väljus paat, jäi vihm mõneks ajaks järele. Sõit Naissaarele käis õõtsumise saatel ja osa sõitjaid jäi merehaigeks. Kui tunni aja pärast kohale jõudsime, sadas taas. Osa inimesi jalutas külalistemajja ja osa, nende hulgas mina, sõitsime kohale vappuva sõjaväeauto kastis. Männiku külalistemaja juures said soovijad keha kinnitada. Külalistemajas sees pakkus meelelahutust Tõrva meesansambel ja õues Kose puhkpilliorkester.

Tõrva meeskoori esinemine

Foto: Ingegerd Lindström

Giidi saatel oli võimalik mööda saart ringi sõita ja külastada kohalikku muuseumi. Lisaks näidati kõrvalmajas Naissaare ja eestirootslaste teemalisi filme.

Kasutasin võimalust osaleda giidiga jalutuskäigul külalistemajast kirikuni. Naissaare juurtega Kalev Kukk rääkis saare ajaloo ja tänasest päevast.

Siis jõudsime vastrestoreeritud kabeli juurde. Kauni puukiriku välisseinad on enamikus säilinud varasemast, kuid kabeli sisemus oli restaureeritud, ja osa kabelist, torn, aknad ja katus olid täiesti uued. Taaspühitsemisele oli kutsutud 400 külalist ja ilma kutsekaardita kedagi sisse ei lastud. Politseinikud seisis valvel ja põõsaste vahel patrullisid kaitseliitlased. 200 kutsutut said koha kabelis, ülejäänud istusid kabeli ees olevas suures peotelgis, kus võisid jälgida kogu tseremooniat suurelt ekraanilt.

Mina ja Elna Siimberg, kes me pidime kroonprintsessile ja printsile üle andma kingitused, istusime teise ritta. Seal avanes meile ka hea võimalus näha saabuaid kuninglikke kõrgusi. Nad jäid umbes

Veel muusikat. Kose puhkpilliorkester

45 minutit hiljaks, mistõttu kiriku pingil istumine tundus hirmpikana. Kuid lõpuks tulid nad koos Eesti president Kersti Kaljulaid ja tema abikaasaga. Kroonprintsess oli rõivastunud Eesti sinimustvalgetes värvides kleiti ja president Rootsi sinikollastes värvidesse. Nii näidati teineteise suhtes austust. Niipea kui nad olid end oma toolide juurde sisse seadnud, tormas kohale fotograafide hord. Ehkki seisin pingirea keskel, oleks mind peaaegu pikali tõugatud. Milline hüsteeria! Kuid kohe aeti nad välja ja tseremoonia võis alata.

Sel pidupäeval pidasid teenistust peapiiskop Urmas Viilma, Stockholmi eesti koguduse õpetaja Tiit Pädam ja Tallinna Rootsi-Mihkli koguduse õpetaja Patrik Göransson. Protsessioonis kanti sisse rist ja altarile paigutatavad küünlad ja seejärel algas kella, orel, kantsli ja altari sisseõnnistamine. Õnnistuste, palvete ja jutluse vahel kuulasime rõdult kostvat kaunist laulu ja muusikat. Muuhulgas laulsid Sofia Joons, Oliver Kuusik, Géraldine Kuusik Casanova, kuulasime ka Piia ja Peeter Paemurru ning Helis Oidekivi kaunist muusikat.

Sofia Joons esitas ühe rannarootsi koraali

Foto: Anu Raagmaa

Pärast jumalateenistuse lõppu kõlasid tervitussõnad eestirootsi ühingutelt. Endisesse rootsi praostkonda kuulunud Pakri saared, Ruhnu ja Vormsi edastasid koos Naissaarega tervitused kuninglikele kõrgustele ja andsid neile üle kingituse. Lõpuks jõudis kord Kultuuriomavalitsuse kätte. Ülo Kalm pidas lühikese kõne ja mina andsin kroonprintsess Victoriale üle kingituse, Haapsalu salli, ja Elna andis kingituse prints Danielile. Rußwurmi raamatu „Eibofolke“ näol sai kingituse ka presidendipaar.

Seejärel liikusid kõrged külalised välja ja kogunesid kabeli kõrvale murule. Seal tekkis taas kerge

kaos, kui kõik fotograafid soovisid pilte teha. Ega mina halvem polnud, jooksin hea võttenurga saamiseks oma mobiiltelefoniga ringi, kuid kõigi nende minust teravamate küünarnukkidega profifotograafide keskel ei olnud see lihtne.

Pärast kuninglike kõrguste ja presidendipaari lahkumist jäi väike hetk kabelile kingituste üleandmiseks ja tervituste edastamiseks. Seejärel saabus aeg jagada välja „Aasta kultuurikandja“ medalid. Sel aastal läks tunnustus koos Hans Pöhli medaliga Maria Gilbertile ja Silvi-Astrid Mickelinile. Kaks väarikat medalisaajat. Silvi-Astridit kohal ei olnud, kuid tema medali võttis vastu muuseumi töötaja Anu

Raagmaa, et see neljapäeval, „neljapäevamemmede“ kogunemisel üle anda.

Siis saabus aeg koduteele asuda. Kõigepealt loksuv sõjaväeauto, seejärel õõtsuv paat tagasi Tallinnasse. Tuul puhus 17 meetrit sekundis ja laine käis kõrgelt. Arvasin vahepeal, et paat läheb ümber, kuid jõudsime terve nahaga kohale ja pärast mõningaid kõrvalepõikeid siia-sinna olin õhtul kella 11 paiku taas kodus. Oli pikk, sisukas ja tore päev, kuid pärast seda on hea uni!

Õhtul toimus Tallinna Lauluväljakul ühislaulmine, millel osales koos presidendipaariga ka kroonprintsess ja prints. Ühislaulmine kuulus Eesti 100 ürituste sarja.

Kutumata külalisi kabeli lähedusse ei lastud

Foto: Anu Raagmaa

*Viimsi vallavanem Siim Kallas kroonprintsipaarile kingitust üle andmas
Foto: Ingegerd Lindström*

*Väike jututund pärast kirikut
Foto: Anu Raagmaa*

Kingitusi anti ka Rootsi-Mihkli kirikule

Dags att sammanfatta Aibolands museums 26:e säsong

Ülo Kalm

Förr än vi kunnat ana har årets säsong nått hösten, och det har blivit dags att sammanfatta det som varit.

Detta år i Aibolands museum kunde börja i januari i det nyrenoverade utställningshuset med utställningen om Aibotapeten i ny utformning och nya utställningar i hela huset. Säsongen invigde vi med den redan traditionella Familjens vinterdag. Vädergubben var så snäll mot oss att vi kunde bygga två iskaruseller på Hapsalvikens is, att Polis- och gränsbevakningsstyrelsen kunde köra dem som ville på två snöskotrar i viken och att vi kunde ha sparkåkningstävlingar. Det fanns sparkar att låna för dem som ville. Barnen kunde delta i en rolig landskapslek, som föräldrarna levde sig in i med spänning.

Museet har fortsatt med sina temadagar med rökt fisk. Vi började en gång med isströmming, fortsatte sedan med näbbgädda och fick till slut flundra. För andra året i rad fick vi nu ingen flundra från havet till temadagen med flundra, och nu funderar vi på vad vi ska göra i framtiden. Kanske det blir abborre i stället för flundra?

Våra temadagar med rökt fisk blir allt populärare för varje år och vi kommer att fortsätta att göra vårt för att bevara sjölivet.

Säljaktsjalan Vikan som byggdes i runöstil 2003 på museet blev i år 15 år gammal. Under dessa år har Sveriges konung hunnit komma på besök och många har fått åka ut

på minnesvärda turer med båten i Hapsalviken. Under våren visade jalan sina första tecken på att vara sliten och det blev klart att det behövs en större renovering, som visat sig så tidskrävande att jalan inte blev sjösatt i år. Vi hoppas att vi får jalan sjöduglig till nästa vår.

Sedan i vår arbetar Lydia Kalda som administratör och pedagog på museet. Hon har blivit väl mottagen i museigemenskapen och är redan nära förtrogen med museiarbetet.

Jalan Vikan i Hapsalviken

Foto: Ülo Kalm

Under sommaren kom återigen frivilligarbetare till hjälp på museet. Utan Marianne Brus, Ove Knekt, Bosse Ahlnäs och Rainer Åkerbloms hjälp skulle det under sommarmånaderna inte ha gått att hålla museet öppet alla dagar i veckan.

Torsdagstanterna på museet pysslar varje torsdag i sitt hantverksrum och en fortsättning på historien om Aibotapeten har kommit igång. Under ledning av formgivaren Jorma Friberg blir motiv till på tyg, som sedan broderas till

bilder av de kvickhänta tanterna. I museets utställningslokal finns det inte plats för att ställa ut fortsättningstapeten.

Parallellt broderar en grupp slöjdentusiaster i Sverige en egen fortsättningshistoria till Aibotapeten. Vid alla museets evenemang är tanterna alltid till stor hjälp som frivilliga. Stort tack till er alla för era behjärtansvärda insatser för museet!

Vi drömmer om att visa upp fortsättningstapeten i det utställningsrum som är planerat på andra våningen i båthuset när det har blivit färdigbyggt. På samma våning kommer det även att finnas en ny utställnings- och seminariesal och en studielokal där man ska kunna lära sig navigering i en båtsimulator. På första våningen i båthuset kommer det att finnas en slöjdsal för båtbyggen, ett kafé och förråd. Restor OÜ har utarbetat ett projekt för återuppbyggnad av båthuset och Hapsals stad har utfärdat ett bygglov. Vi är mycket tacksamma för Sigrid Rausings stöd till projekteringen med 34 392 euro.

Hela kostnaden för återuppbyggnaden av båthuset ligger på omkring 870 000 euro. En ny utmaning för museet är nu att hitta nödvändiga medel för att finansiera återuppbyggnaden.

Jag utmanar alla som kan att stödja byggandet av museets båthus! Varje insamlad euro för oss

närmare den dag då vårt viktiga båthus kan stå klart.

Årets talko på Korsgården på Runö hölls redan på våren innan turistsäsongen började. Tack vare talkoarbetarnas hjälp tömdes klädhärbrät på föremål och gjordes i ordning inför renoveringen. Gårdsplanen på Korsgården ställdes i ordning. Klädhärbrät renoverades under sommaren av den lokala byggfirman Ruhnu AEK OÜ. Projektet fick stöd av Stiftelsen Byggmästare Olle Enkvist med 100 000 svenska kronor och av Runöföreningen med 25 000 svenska kronor.

Under senare år har det brukat anordnas fotoutställningar på långhusets vägg. Den här gången under rubriken Berättelsen om Korsgården. Den vittnar om lysande men även svårare ögonblick ur gårdens långa historia.

Till stor glädje för museet besökte på initiativ av Stig Dreijer representanter för gårdens tidigare ägare familjen Dreijer gården där deras förfäder föddes. Stig Dreijer besökte Korsgården med sin far Matts Dreijer och farbror Tomas Dreijer 1989. Då för nästan 30 år sedan lämnade gårdens öde honom med ett mycket sorgligt minne. Vid sitt återbesök på Korsgården uttryckte han liksom hela familjen Dreijer stor glädje över och beröm av det som under åren har gjorts för att återställa den.

På hösten kommer det färre besökare, men verksamheten inne på museet hålls fortfarande igång. I fjol ordnade vi för första gången ett julland åt barnen och det blev mycket populärt. I år har vi bestämt att förlänga tiden för jullandets öppethållande till en tionde dag, så att alla som vill hinner komma på besök.

För att delvis råda bot på den stora platsbristen i museet byg-

Ritning av Aibolands båthus: Restor OÜ

*Korsgårdens klädhärbre efter renoveringen
Foto: Ülo Kalm*

ger vi på grunden till kontorshuset (Hambergs hus) en hushållsbyggnad med utställningsrum, hushållsutrymme och garage. Hushållsbyggnaden har planerats av arkitekten Ants Rajando. Upphandlingen av bygget av hushållsbyggnaden till museet vanns av Comodus OÜ. Bygget är påbörjat och byggnaden kommer att stå klar i februari nästa år. Till våren hoppas vi kunna öppna en ny utställning för besökare i den färdiga hushållsbyggnaden. Kostnaden för hushållsbyggnaden är 68 305 euro. Bygget har fått stöd av Einar Hamberg med 30 190 euro och av Bengt Heyman med 30 000 euro. Tusen tack för stödet!

Kulturministeriets museireform påverkar även i år Aibolands museum, vilket leder till att stiftelsen Hapsal och Läänemaa museer grundar den fristående stiftelsen

Aibolands museum. Vi är glada över att vi får fortsätta som självständigt museum. Den stiftelse som ska bildas kommer att fortsätta att samla in estlandssvenskt kulturarv, bevara det och visa upp det för allmänheten.

Sammanfattningsvis tycker jag att årets säsong blev mycket lyckad. Stort, stort tack för det till alla på museet, "torsdagstanterna", frivilligarbetarna och alla fina människor för det ni har bidragit med och för ert ekonomiska stöd till museet!

Glimmande jul!

På trevligt återseende 2019!

Rannarootsi muuseumi 26. hooaeg jõudnud kokkuvõtte tegemiseni

Ülo Kalm

Märkamatul kiiresti on tänavune hooaeg jõudnud sügisesse ja taas aeg teha kokkuvõtte möödunust.

Tänavune aasta Rannarootsi muuseumis sai jaanuaris alata värskelt remonditud näitusemajas koos uue kujunduse saanud „Rannavaiba“ näituse ja uuendatud näitustega terves majas.

Hooaja avasime juba traditsioonilise Pere talvapäevaga. Ilmataat soosis meid nii saime Haapsalu tagalahe jääle rajada kaks jääkarusselli, Politsei- ja Piirvalveamet sõidutas kahe mootorsaaniga terve päeva huvilisi lahejää, toimusid tõukekelgu võistlused ja soovijatel oli võimalus neid laenutada. Lapsed said osaleda toredas maastikumängus, millele vanemad põnevusega kaasa elasid.

Muuseum jätkas suitsukalapäevade korraldamist. Alustasime jääräimega, edasi tuulehaug ja lõpuks lest. Juba teist aastat järjest jättis meri Lestapäeva ilma lestata ja nüüd nuputame, mida tulevikus teha: võib-olla tuleb lesta asemele ahven?

Meie suitsukalapäevad muutuvad aasta-aastalt populaarsemaks ja kindlasti jätkame oma panuse andmist merekultuuri säilitamisele.

Muuseumis 2003. aastal ehitatud Ruhnu hülgeküttide jaalal

„Vikan“ täitus tänavu 15 aastat, mille jooksul on Rootsi kuningal külas käidud ja paljudele huvilistele meeldejäävaid tuure Haapsalu lähel tehtud. Kevadel näitas jaala esmaseid väsimuse märke ja ilmnes suurema remondi vajadus, mis osutus niivõrd aega nõudvaks, et jaala

Jaala enne renoveerimist kevadel 2018
Foto: Ülo Kalm

jäigi tänavu veeskamata. Loodame, et järgmiseks kevadeks saame jaala taas sõidukorda.

Kevadest töötab muuseumis administraator-pedagoogina Lydia Kalda, kes on muuseumi perre ilusasti vastu võetud ja juba muuseumitööga sina peal.

Suvel olid muuseumis abiks taas vabatahtlikud – Marianne Brus, Ove Knekt, Bosse Ahlnäs ja Rainer Åkerblom, kelle abita poleks võimalik olnud muuseumi suvekuudel kõik nädalapäevad avatuna hoida.

Muuseumi neljapäevamemmed askeldavad igal neljapäeval oma käsitöötoas ja hoo on sisse

saanud Rannavaiba jätkuloo tikkimine. Disainer Jorma Fribergi käe all sünnivad motiivid kangale, mis memmede nobedate näppude poolt piltideks tikitakse. Muuseumi näitusemajas puudub ruum valmiva jätkuvaiba eksponeerimiseks.

Paralleelselt tikib grupp käsitööhuvilisi Rootsis oma lugu jutustavat rannavaiba jätku.

Kõikidel muuseumi üritustel on memmed vabatahtlikena alati suureks abiks. Suur tänu kõigile, Teie tänuväärse panuse eest

muuseumi heaks!

Meie unistus on paadimaja rekonstrueerimise järel, eksponeerida seda paadimaja II korrusel planeeritavas näituseruumis. Samal korrusel saab olema ka teine näituse-seminariruum ja õppeklass, kus võimalik paadisimulaatori abil õppida paadijuhtimist. Paadimaja I korrusel saab olema paadiehitus-puutökoda, kohvik ja abiruumid. Restor OÜ koostas paadimaja rekonstrueerimise projekti ja Haapsalu Linnavalitsus on väljastanud ehitusloa. Oleme südamest tänulikud Sigrid Rausingule, kes toetas projekteerimist 34 392 euroga.

Paadimaja rekonstrueerimise kogumaksumus on orienteeruvalt 870 000 eurot. Muuseumi ees seisab uus väljakutse, leida paadimaja rekonstrueerimiseks vajalik rahastus.

Minu üleskutse kõigile, kellel võimalik teotada muuseumi paadimaja ehitamist! Iga laekunud euro toob lähemale meile olulise paadimaja valmimise päeva.

Tänavused Korsi talgud Ruhnus toimusid juba kevadel enne turismihooaja algust. Talguliste abiga sai riideaie esemetest tühjendatud ja remondiks ette valmistatud Korsi taluõue heakorrastatud. Suvel renoveeris riideaia kohalik ehitusfirma Ruhnu AEK OÜ. Projekti toetasid Sihtasutus Olle Enkvist ehitusmeister 100 000 rootsi krooniga ja Ruhnu ühing 25 000 rootsi krooniga.

Viimastel aastatel on tavaks pikkimaja seinal avada fotonäitus. Seekord sai fotonäituse teemaks „Korsi talu lugu“, mis meenutab talu pika ajaloo eredamaid ja ka keerulisemaid hetki.

Muuseumi suureks rõõmuks külastas Korsi talu endiste omanike perekond Dreijerite esindus Stig Dreijeri eestvedamisel oma esivanemate sünnitalu. Stig Dreijer külastas Korsi talu isa Matts Dreijeri ja onu Tomas Dreijeriga 1989. aastal. Pea 30 aastat tagasi Korsi talu külastades jättis talu saatus talle väga kurva mälestuse. Nüüd taas talu külastades väljendasid nii vanahärra kui ka kogu Dreijerite perekond oma suurt rõõmu ja tunnustust aastate jooksul Korsi talu taastamisel tehtu üle.

Sügise saabudes jääb vähemaks muuseumi külastajate arv, aga muuseumis käib vilgas elu edasi. Eelmisel aastal korraldasime esimest korda jõulumaa lastele, mis osutus väga populaarseks. Tänavu otsustasime jõulumaa aega pikendada kümnele päevale, siis jõuavad kõik huvilised meile külle.

Muuseumi suure ruumi puuduse osaliseks lahendamiseks ehitame kontorimaja (Hambergi maja) krundile ehitada majandushoone, kus ruumid jaguneksid järgmiselt:

ekspositsioon, majandusruum ja garaaž. Majandushoone projekttee-
ris arhitekt Ants Rajando.

Muuseumi majandushoone ehitushanke võitis Comodus OÜ. Ehitus on alanud ja hoone peab valmis saama järgmise aasta veebruaris. Kevadeks loodame külastajatele valmivas majandushoones avada uue näituse. Majandushoone maksumus on 68 305 eurot. Hoone ehitust toetasid Einar Hamberg 30 190 euroga ja Bengt Heyman 30 000 euroga. Tuhat tänu toetajatele!

Kultuuriministeeriumi muuseumireform jõuab veel sel aastal Rannarootsi muuseumini, mis näeb ette SA Haapsalu ja Läänemaa muuseumide poolt eraldiseisva sihtasutuse „Rannarootsi muuseum“ asutamise. Me oleme rõõmsad, et saame jätkata iseseisva muuseumina. Loodav sihtasutus jätkab rannarootsi kultuuripärandi kogumist, hoidmist ja avalikkusele tutvustamist.

Kokkuvõtteks loen tänavust hooaega väga õnnestunuks ja selle eest suur suur tänu muuseumiperele, „neljapäevamemmedele“, vabatahtlikele ja kõikidele headele inimestele, kes oma panuse andsid ja muuseumi rahaliselt toetasid!

Säravaid jõule ja uute toredate kohtumisteni aastal 2019!

*Perekond Dreijer koos Ruhnu vallavanem Jaan Urvetiga pastoraadi-kooli ees
Foto: Ülo Kalm*

*Rannarootsi muuseumi majandushoone ehitamine oktoober 2018
Foto: Ülo Kalm*

Rapport från Odensholms byalags sommarresa till ön

Lotta Odmar

Vi var 14 personer, både från Sverige och från Estland, som var på Odensholm 4 dagar under de väldigt varma dagarna i slutet av juli och i början av augusti. I Hapsal var det över 30 grader den 29 juli. Men när vi kom till Odensholm var det väldigt kallt i vattnet (10 grader) och också i luften. Det hade varit uppvällning av kallt djupvatten längs Estlands nordkust under ganska många dagar. Under kvällen kom så en tromb och drog över delar av ön. Det blåste väldigt starka vindar under en kort stund. Det var extremväder. Dagen efter tromben då vi gick runt på ön såg vi flera stora lövträd som fallit av tromben och halva yttertakets med takstolar på Erkas lada hade flugit av och låg platt på marken. Innetaket på ladan är dock kvar. Tromben hjälpte oss lite där då det är meningen att vi ska ta ner taket på ladan som är av eternit. Vi skötte om gravgården, krattade och lagade kapellgårdsmuren, det blev väldigt fint. Vi skötte om Odensholms byalags tomt där vi ska bygga vår hembygdsgård. Vi har nu fällt trädet som stod där den nya husgrunden för Holmbogården ska vara. Vi körde med röjsåg över tomten och städade. Eterniten från den halva av taket som låg på marken har vi samlat upp. Vi har fått veta att vi ska få hjälp att skaffa undan det. Husgrunden för Holmbogården mättes upp på den gamla grunden för att se hur det kan se ut. Tack till alla som var med för fina insatser och trevligt sällskap!

Vi såg också en flock vita Ägrett-hägrar i Lihlhamne! Väldigt fina. Vi har hört att de kommer från fastlandet där de brukar vara vid Linnamäe. Fantastiska och varma dagar hade vi på Odensholm som avslutades med bastu och badtunnebad på onsdagskvällen! Vattnet låg spegelblankt. Himmel och hav var ett i horisonten mot Finland. Se mer information om Holmbogården på vår webbsida: www.odensholm.se

Jesu kapell

Foto: Jan och Lotta Odmar

Erkas lada med halvt tak

Trädet är fällt på vår tomt
Foto: Mats Erkas

Osmussaare Kogukonna suvereisist

Lotta Odmar

Juuli lõpus ja augusti alguses oli meid Osmussaarel 14 inimest, nii Rootsist kui Eestist. Viibisime saarel neli päeva ajal, kui ilm oli väga kuum. 29. juulil oli Haapsalus sooja enam kui 30 kraadi. Kuid Osmussaarel oli vesi väga külm (10 kraadi), jahe oli ka õhk. Külmsüvavesi oli Eesti põhjarannikul merepinna kerkinud. Õhtul liikus üle saare tromb, mis tekitas väga tugevaid tuuleiile. Ilm oli äärmuslik. Järgmisel päeval saarel ringi liikudes nägime mitmeid trombit murtud suuri lehtpuid. Pool Erkase küüni katust oli koos karkassiga minema lennanud ja lebas lapiti maas. Küüni lagi on siiski alles. Kuna küüni katus, mis

on eterniidist, tuli nagunii maha võtta, oli trombit veidi ka kasu. Korrastasime kalmistut, riisusime ja kõpitsesime kabeliaia müüri, tulemus jäi väga kena. Korrastasime Osmussaare Kogukonna krunti, kuhu on plaanis ehitada kodukanditalu. Nüüdseks oleme langetanud puu, mis kasvas Holmbogårdeni tulevase vundamendi kohal. Käisime võsalõikuriga krundi üle ja puhastasime seda. Korjasime maapinnal lebanud pooliku katuse eterniidi üles. Meile on teatatud, et saame selle äraviimiseks abi. Saamaks aimu Holmbogårdeni tulevasesest väljanägemisest, märgiti vanale vundamendile maha selle piirid. Suur

tänu kõikidele osavõtjatele meeldiva panuse ja toreda seltskonna eest.

Nägime Lihlhamnes ka valgete hõbehaigrute parve! Väga ilusad. Kuulsime, et nad tulevad mandrilt, kus nad pesitsevad Linnamäe lähedal. Meil olid Osmussaarel fantastilised ja kaunid päevad, mis lõppesid kolmapäeva õhtul sauna ja tünnikümlusega! Vesi oli peegelsile. Taevas ja meri olid Soome-poolsel horisondil üks.

Lähemalt Holmbogårdeni kohta vt. www.odensholm.se

Foto: Jan och Lotta Odmar

Erkase küün

Valgete haigrute parv Lihlhamnes

Kabel merelt vaadatuna

Rickul/Nuckös Hemvänderveckan

Ingegerd Lindström

Efter flera veckors kallt och regnigt väder så kom vår Hemvändervecka med sol och varmare vindar. Vindar var det tillräckligt av under strandfesten på Ölbäckstranden. Det blåste snålt, trots att solen sken så var det kallt på stranden. Men det hindrade inte att cirka 80 personer deltog på årets strandfest.

Som vanligt var det lekar och tävlingar och i år segrade laget Världsmästarna. Man hör ju redan på namnet att de var ganska självsäkra från början på att de skulle ta hem det här.

Rosleps kapell

På söndagen var det som vanligt gudstjänst i Rosleps kapell. I år var Kristel Engman officiant och hon höll gudstjänsten på både estniska och svenska. Kristel arbetar i vanliga fall på estniska ambassaden i Stockholm. Vi fick också lyssna till Növas kyrkokör som sjöng ett antal sånger och sist men inte minst fick vi höra vår egen sångare Raul Targamaa. Raul som sedan nyår går och tar sånglektioner i Tallinn och de har gjort att hans röst utvecklats och det hördes när han sjöng tre sånger för oss. Underbart!

Efter gudstjänsten var det som vanligt kyrkkaffe som föreningen bjöd på.

Middag på Roosta

Enligt traditionen så samlades vi på Roosta camping för en gemensam middag på söndagskvällen. I år var det 76 vuxna och 9 barn som anmält sig och vi fick en härlig blandning av olika kalla och varma rätter nere vid grillplatsen. Det fanns mycket

gott att välja på och alla verkade nöjda. Vädret var precis lagom varmt och det blev en härlig kväll.

Talko på Mickogården

På måndagen var det talko på Mickogården. Det dök upp många personer som ville hjälpa till. Vi fick mycket gjort den dagen. Det rensades i ladan, sattes upp nya bräder vid husfoten, målades och snickrades och det grävdes fina rabatter. Vi har tur som har olika hantverkare i föreningen. Vi har snickare, elektriker, målare och andra kunniga personer som alla kan ställa upp. Efter måndagen fick vi upp lampor i ladan ifall det skulle regna vid fredagens tovning, vi beställde grus (eller småsten) som skall läggas på golvet i ladan och även användas som underlag för bänken föreningen vann vid bykampen i Birkas för flera år sedan. Mer om Mickogården på sidan 33.

Vandring

Under tisdagen var det dags för en vandring och en av deltagarna, Lennart Ygstedt, beskriver dagen som följer:

“Tisdagens aktivitet bestod av en naturupplevelse i form av en vandring på sträckan Spithams fyr till Roostastranden. Årets vandring blev något av en ”favorit i repris”, då den allra första vandringen som gjordes under en hemvändervecka delvis hade samma sträckning.

Vår ständige vandringsledare Erik Johansson kunde vid samlingen vid Roostas bussparkering räkna in totalt 24 förhoppningsfulla deltagare, detta inkluderat en fyrbent (hunden Ester), och de tre ynglingar som valt att genomföra sträckan med cykel. Färden började så med en ”transportsträcka” per bil upp till Spitham.

Foto: Ingegerd Lindström

Strandfest för både unga och gamla. Rosleps kapell på söndagens eftermiddag och gemensam middag på Roosta stugby på kvällen. Besök på Ormsö hembygdsförenings hembygdsgård

Så bar det i väg med Erik i täten. Vädergudarna var oss detta år nådiga så i likhet med övriga dagar under veckan blev vi förskonade från regn samtidigt som vi lyckades undvika de allra varmaste dagarna.

Första stoppet gjordes vid Dirhami pood, där sällskapet bland annat hjälpte till att lätta på affärsinnehavarens glasslager. Stärkta av detta bar det så vidare utefter ”strandvägen” i riktning mot Roslep och därefter vidare mot Ölbäcksstranden och efter ytterligare en paus slutligen gå i mål vid Roostastranden.

Vandringsledare Johansson tackade här för visat intresse och meddelade att vi tillryggalagt totalt ca 12,5 kilometer. Vi som har deltagit i samtliga dessa vandringar, kan verkligen rekommendera den här aktiviteten. Man får förutom välbehövlig motion också tillfälle till social samvaro på ett otvunget sätt vid pratstunderna som man får på ett naturligt sätt under vandringens gång.”

Resa till Ormsö

På onsdagen begav vi oss till färjan vid Rohuküla för att ta oss över till Ormsö. Vi var 32 medlemmar samt vår chaufför Aare Kalm. Det var en solig dag och resan tog 45 minuter och så var vi framme vid Sviby på Ormsö. Där mötte oss Maria Gilbert som skulle vara vår guide under dagen. Hon visade sig vara en insatt och duktig guide. Vi startade med att åka ut till Rumpo där det finns vandringsleder och där man har utsikt över havet. Det är ett mycket vackert ställe. Där samlades vi, en buss samt två större bilar, och Maria berättade om byn och omgivningarna omkring. Vi stannade inte så länge utan for vidare mot Magnushov där slakten Stackelberg styrde ön med järnhand. Idag finns rester kvar av gården och

Maria berättade om dess historia.

Efter besöket vid Magnushov åkte vi vidare till Hullo. Innan lunchen så gjorde vi ett besök på Ormsö kyrkogård med alla sina solkors. Vi var också inne i Ormsö kyrka där vi också fick lyssna till vacker sång av en av våra medlemmar, Ellen Pelmas Barringer. Från läktaren sjöng hon för oss så håret reste sig på armarna. Efter besöket i kyrkan fick vi lunch på Krog nr 14, en god och riklig lunch. Sedan in till centrum av Hullo där vi besökte en hemslöjdsaffär och såg oss omkring. Hullo är Ormsös centrum kan man säga och vi stannade en halvtimme där. Sedan bar det av tillbaka mot Sviby där Hembygdsgården ligger. Gården är mycket fin, de har gjort ett museum där med gamla bruksföremål, det finns en rökbastu och i gamla huset har man utställning och försäljning av olika saker. Det var mycket intressant att se hur de har gjort med sin Hembygdsgård och vi fick många idéer till Mickogården när vi var där. Men vi insåg också att de har haft många år på sig och att de även har lagt ner mycket pengar och mycket arbete där. Men idéerna tar vi med oss och funderar vidare på.

Efter kaffe med god kaka var det dags att åka ner till färjan igen. Dagen gick väldigt fort och vi hann inte se mer än delar av ön men lite berodde det också på färjetiderna. Det styr helt hur länge man kan stanna på ön utan att övernatta. Men en smakbit av Ormsö blev det och det var fler som kunde tänka sig åka tillbaka ett annat år för att se resten.

Studiebesök

På torsdagen var vi cirka 25 personer som fick en rundtur inne på dörr- och fönsterfabriken i Uuemõisa. Fabriken har funnits i många år och har kunder i hela

Europa. Man tillverkade från början enbart dörrar men det blev så många förfrågningar om fönster så man startade tillverkning av dem också. Idag sker tillverkning av både dörrar och fönster. Det var en intressant rundvandring i stora lokaler där det luktade härligt av trä. Det mesta skedde med maskiner men en del moment var det några personer som jobbade med för hand. Det arbetade 170 man (och kvinnor) där för närvarande.

Intressant att se hur olika saker blir till!

Grillkväll på Mickogården

På torsdagskvällen hade vi grillkväll på Mickogården och det kom mångat fler än vi hade trott. Men det var ju enbart roligt! Tyvärr hade vi inte beräknat maten därefter så en del blev utan korv. Men de flesta verkade nöjda ändå. Till nästa år ska vi bättra oss och ha mat så det räcker till alla!

Vi startade med en tipspromenad som visade sig ganska svår, men laget från Roslep, Vesterby/Sundin vann överlägset!

Under tiden vi grillade och umgicks så spelade Raul Targamaa och Gunvor Strömbom på dragospel och underhöll oss med både gamla och nya sånger. Härlig stämning! Vi är så glada att så många ville komma och träffas på gården och vi hoppas att det kommer ännu fler nästa år då vi gör om samma sak. Då ska vi ha skaffat en kyl/frys och fylla den med korv och potatissallad och andra godsaker!

Tovning på Mickogården

På fredagen samlades 13 damer och en herre på Mickogården för att ännu en gång testa på att tova. Om det är någon som inte vet vad

tova är så ska jag försöka förklara. Man tar ull som är kardad och lägger i olika lager, sedan tar man vatten och såpa och gnuggar och gnuggar tills all ullen har tovat ihop sig. Sedan kan man göra vad man vill av den. Nåja, kanske inte vi nybörjare men proffsen kan. Den här gången hade vi bestämt att vi skulle prova att tova en hatt. De flesta gjorde sig en hatt men två gjorde tekannevärmare. De såg i och för sig ut som en stor hatt men som sagt, syftet med den var lite annorlunda. Vi hade riktigt roligt och alla gnuggade och slet i flera timmar. Vi kunde vara utomhus hela eftermiddagen så det gjorde inte så mycket att vi sölade med

vatten på marken. Efter att vi hade tovat ihop ullen ordentligt hängde vi den över en upp och nervänd skål och formade en hattkulle. Sedan var ju den våta ullen tvungen att torka så vi fick lämna de blivande hattarna där och bestämde att vi träffas veckan därpå för att dekore-ra och reparera. Många av oss fick små hål i ullen som måste döljas.

Fredagen därpå träffades vi ännu en gång och färdigställde våra hattar – visst blev de fina! Det lockade i alla fall en massa personer till vår Facebooksida och många gjorde tummen upp för hattarna med damerna under. En riktigt rolig hobby! Vi har redan beslutat att vi även nästa år måste

ha en sådan dag! Våra lärarinnor är redan bokade.

Nu var Hemvänderveckan slut men arbetet fortsatte på Micko-gården. Vi är mycket tacksamma att så många ställde upp för att göra denna vecka så trevlig och innehållsrik!

Riguldi-Noarootsi Tagasitulijate nädal

Ingegerd Lindström

Pärast nädalaid kestnud külma ja vihmast ilma jõudis kätte meie Tagasitulijate nädal ühes päikese ja soojemate tuultega. Elbiku rannapeo ajal oli tuult piisavalt. Puhus kõledalt, päikesepaistest hoolimata oli rannas külm. Kuid see ei takistanud umbes 80 inimesel tänavusel rannapeol osalemast.

Nagu ikka, korraldati mängu ja võistluseid, ja sel aastal võitis võistkond „Maailmameistrid“. Nagu nimigi näitab, olid nad oma võidus algusest peale üpris enesekindlad.

Rooslepa kabel

Pühapäeval toimus tavapäraselt Rooslepa kabelis jumalateenistus. Tänavu pidas teenistust Kristel Engman, seda nii eesti kui rootsi keeles. Kristel töötab muidu Stockholmi Eesti suursaatkonnas. Kuulasime ka Nõva kirikukoori, kes kandis ette hulga laule, ning lõpuks meie enda lauljat Raul

Mängud ja võistlused rannas

Foto: Ingegerd Lindström

Targamaad. Raul käib alates aastavahetusest Tallinnas laulu õppimas ja seal on tema hääled edasi arenenud ja seda oli kuulda, kui ta esitas meile kolm laulu. Imeline!

Pärast jumalateenistust pakkus kodukandiühing kirikukohvi.

Õhtusöök Roostal

Nagu tavaks, kogunesime pühapäeva õhtul Roosta kämpingusse

ühisele õhtusöögile. Sel aastal osales 76 täiskasvanut ja üheksa last ning grillimisplatsil pakuti meile suurepäraselt valikut külmadest ja soojadest roogadest. Valida oli väga palju ja kõik paistsid olevat rahul. Ilm oli parajalt soe ja õhtu tuli ilus.

Talgud Miku talus

Esmaspäeval toimusid Miku talus talgud. Kohale tuli palju inimesi, kes soovisid kaasa lüüa. Tegime

päeva jooksul palju ära. Koristati küüni, majasoklile paigutati uued lauad, värviti ja tehti puutöid ja kaevati kaunid peenrad. Saatuse tahtel on meil ühingus mitmesuguseid käsitöölisi – abivalmis puuseppi, elektrikke, maalreid ja teisi asjatundlikke inimesi. Pärast esmaspäeva panime küüni üles valgustid, juhuks kui reedesel viltimisel sajab, tellisime kivid, mis lähevad küüni põrandale ja ka pingi alla, mille ühing mitu aastat tagasi Pürksi külavõistlusel võitis. Miku talust lähemalt lk. 35.

Matk

Teisipäeval toimus matk. Üks osalistest, Lennart Ygstedt kirjeldab päeva järgmiselt:

„Teisipäevaseks tegevuseks oli looduselamus matka kujul Spithami majaka juurest Roosta randa. Tänavune matk meenutas veidi „kordusesinemist“, kuna kõige esimene Tagasitulijate nädala ajal korraldatud matk toimus osaliselt samal marsruudil.

Meie alatine matkajuht Erik Johansson luges Roosta bussipeatuses toimunud kogunemisel kokku 24 lootusrikast osavõtjat, sealhulgas ühe neljajalgse (koer Esteri) ja kolm noorukit, kes otsustasid läbida lõigu jalgratastel. Sõit algas autos, millega kaeti „transpordilõik“ Spithamisse.

Siis asusime eesotsas Erikuga tee. Ilmataat oli sel aastal meile armuline, säästes sarnaselt ülejäänud päevadele meid vihmast. Samas pääsesime ka kõige kuumeimatest päevadest.

Esimene peatus toimus Dirhami poe juures, kus seltskond aitas muuseas tühjendada poemaniku jäätisevarusid. Sellest kosutust saanud, liikusime piki „rannateed“ edasi Rooslepa ja sealt Elbiku ranna poole. Pärast veel üht pausi jõudsime sihtkohta, Roosta randa.

Matkajuht Johansson tänas ülesnäidatud huvi eest ja teatas, et läbisime kokku umbes 12,5 kilomeetrit. Meie, kes me oleme osalenud kõikidel nendel matkadel, soovitame seda väga. Lisaks tarvilikule füüsilisele koormusele on matka käigus iseenesest mõistetavalt tekkivate jutuhetkede näol võimalik ka sundimatult suhelda.“

Ekskursioon Vormsile

Kolmapäeval läksime Rohukülla praamile, et sõita Vormsile. Meid oli 32 liiget ning bussijuht Aare Kalm. Oli päikesepaisteline päev. Merereis kestis kolmveerand tundi ja siis olimegi Svibys kohal. Seal oli meil vastas Maria Gilbert, kellest sai kogu päeva meie giid. Ta osutus asjatundlikuks ja tubliks teejuhiks. Sõitsime alustuseks Rumposse, kus on matkaradu ja kust avaneb vaade merele. Koht on väga kaunis. Seal saime, buss ja kaks suuremat autot, kokku ja Maria rääkis külast ja selle ümbruskonnast. Me ei peatunud seal kauaks ja sõitsime edasi Suuremõisasse, saart karmikaeliselt valitsenud Stackelbergide suguvõsa mõisa. Praeguseks on mõisast järel vaid riismed ja Maria rääkis selle ajaloost.

Pärast Suuremõisat sõitsime edasi Hullosse. Enne lõunat käisime rõngasriste täis Vormsi kalmistul. Olime ka Vormsi kirikus, kus kuulasime oma liikme Ellen Pelmas Barringeri esituses kaunist laulu. Ta laulis meile rõdult nii et külmavärinad tulid peale. Pärast külastust sõime „Kõrtsis nr 14“ lõunat, mis oli hea ja rikkalik. Seejärel Hullo keskusesse, kus käisime käsitööpoe ja vaatasime asulas ringi. Hullo on niiöelda Vormsi keskus ja me olime seal pool tundi. Seejärel sõitsime tagasi Svibysse, kus asub Kodukanditalu. Talu on väga kaunis, sinna on rajatud muuseum koos vanade tarbeesemetega, seal on suitsusaun ja vanas majas on näitus ja müügipunkt. Nende tegutsemist Kodukanditalus oli väga huvitav vaadata ja me saime seal olles Miku talu jaoks palju mõtteid. Samas nägime, et nad on ka tegutsenud aastaid ja panustanud sinna palju tööd ja raha. Kuid võtame ideed endaga kaasa ja mõtleme edasi.

Pärast kohvi ja head kooki saabus aeg taas praamile sõita. Päev möödus väga kiiresti ja me jõudsime näha vaid osa saarest. Üheks põhjuseks olid ka praamiajad. Sellest sõltub, kui kaua

Matkaaegne puhkepaus

Foto: Svea Johansson

saab saarel ilma ööbimata peatuda. Kuid saime Vormsist maitse suhu ja nii mitmedki kavatsevad mõnel järgmisel aastal sinna tagasi sõita, et näha ülejäänut.

Õppereis

Neljapäeval tehti umbes 25-le meie inimesele ekskursioon Uuemõisa ukse- ja aknatehases. Tehas on tegutsenud juba aastaid ja sellel on kliente üle kogu Euroopa. Alguses valmistati ainult uksi, kuid arvukate päringute tõttu hakati tootma ka aknaid. Praegu valmistatakse nii uksi kui aknaid. Avarates ruumides, mis lõhnasid mõnusalt puidu järele, toimus huvitav ringkäik. Suurem osa tööst tehti masinate abil, kuid osa töömomente teostasid mõned inimesed käsitsi. Praegu töötab seal 170 meest (ja naist).

Huvitav näha, kuidas asjad valmivad!

Grilliõhtu Miku talus

Neljapäeva õhtul toimus Miku talus grilliõhtu ja tulijaid oli kõvasti rohkem, kui olime arvanud. Kuid see on ju ainult tore! Kahjuks polnud me selle järgi toitu arvestanud, mistõttu osa külalisi pidi vorstist ilma jääma. Kuid enamik paistis siiski rahul olevat. Järgmisel aastal teeme paremini ja hangime toitu nii et jätkuks kõigile!

Alustasime vabas õhtus toimunud jalutuskäigu ja viktoriiniga, mis osutus üpriski raskeks, kuid Rooslepa võistkond „Vesterby/Sundin“ võitis ülekaalukalt!

Grillimise ja suhtlemise ajal mängisid Raul Targamaa ja Gunvor Strömbom lõõtspilli ja lahutasid meie meelt nii vanade kui uute lauludega. Mõnus meeleolu! Oleme rõõmsad, et tulijaid ja talus kohutajaid oli nii palju, ja loodame, et

järgmisel aastal on tulijaid veelgi enam. Selleks ajaks on meil juba olemas külmik/sügavkülmuti, mille täidame vorsti ja kartulisalati ja maiustustega!

Viltimine Miku talus

Reedel kogunesid Miku tallu kolmeist naist ja üks mees, et taas viltimist katsetada. Kui mõni ei tea, mis see viltimine on, siis üritan selgitada. Kraasitud vill asetatakse mitmesse kihti, seejärel võetakse vesi ja seep ja hõõrutakse niikaua, kuni vill on vildistunud. Siis võib sellest teha kõike, mida soovitakse. Nojah, algajad vast mitte, kuid professionaalid küll. Seekord otsustasime proovida kübara viltimist. Enamik valmistasid endale kübara, kaks osavõtjad tegid aga teekannusoojendaja. Soojendajad nägid iseenesest välja kui suured kübarad, kuid nagu öeldud, on nende kasutuseesmärk veidi teine. Meil oli päris lõbus ja kõik hõõrusid ja nühkisid tundide kaupa. Kuna olime kogu pärastlõuna õues, siis veega mäkerdamisest suurt lugu ei

olnud. Pärast seda, kui olime villa korralikult ära viltinud, riputasime selle tagurpidi keeratud kausi kohale ja kujundasime kübarapõhja. Siis pidi ju märg vill kuivama, mistõttu jätsime tulevased kübarad sinnapaika ja otsustasime nende kaunistamiseks ja parandamiseks järgmisel nädalal uuesti kokku saada. Paljudel meist tekkisid villa sisse augukesed, mis tuli ära peita.

Järgmisel reedel saime taas kokku ja tegime oma kübarad lõpuni valmis – need said loomulikult kaunid! Igatahes meelitas see meie Facebooki lehele hulgaliselt külastajaid ja paljud tõstsid kübarate ja nende all olevatele daamide peale pöidla püsti. Tõeliselt lõbus hobi! Oleme juba otsustanud, et selline päev toimub ka järgmisel aastal! Õpetajatega on juba kokku lepitud.

Nüüd oli Tagasitulijate nädal läbi, kuid töö Miku talus jätkus. Suur tänu kõigile, kes aitasid seda nädalat nii toredaks ja sisukaks muuta!

*Poolvalmis kübarad kuivamas
Foto: Ingegerd Lindström*

Grilliõhtu algas jalutuskäigu ja mälumänguga

Mickogården

Ingegerd Lindström

Under denna varma sommar har arbetet på Mickogården ändå flutit på bra. Det är många som har ställt upp och arbetat och det är vi mycket tacksamma för. Det är ju trots allt så med gamla gårdar att det finns en hel del att göra. Men vi har ju även planer för hur vi vill använda gården och det i sig skapar arbeten som kanske inte helt var planerat för från början. Men det är det som är så roligt med detta, att nya idéer kommer upp och så ser vi att det var en bra idé och då måste vi fullfölja det.

I ett av uthusen, den före detta ladugården, planerar vi att ha som samlingsrum. Det är ett stort utrymme och där kan vi ha olika sammankomster under sommaren. Men först var vi tvungna att röja där inne och göra rent. När allt var utburet där inifrån som frivilliga ställde upp med under talkodagen såg man vilket stort utrymme det fanns där. Nästa steg var att göra det lite renare och fräschare så en medlem ställde upp med sin högtryckstvätt och sprutade både väggar och tak. Innan dess hade två starka män sopat bort allt skräp som fanns på vinden. Gissa om det fanns skräp! De såg ut som två svettiga sotare när de var klara men snyggt blev det. Eftersom det var rent nu så tvättades även vinden. Nu ser det riktigt rent och fint ut och inne i ladugården så kom det fram en vacker stenmur runt kanterna som knappt syntes tidigare. En klar förbättring! Nå, nu måste vi ha något på golvet och vi bestämde oss för småsten. Vit

*Utomhusarbete på Mickogården
Foto: Ingegerd Lindström*

kalksten som skulle utgöra golvet beställdes och levererades. Vi fick 13 ton sten som chauffören tippade rakt framför dörren till ladugården! Några stackars karlar fick skyffla bort stenarna så pass att det gick att öppna dörrarna. Deras upplevelse av att flytta en pytteliten del av stenberget gjorde att vi beslöt oss för att hyra in en lastare med skopa som fick göra jobbet. Det var det verkligen värt, jobbet tog ändå tre timmar. Men nu var nästan alla stenar inne på golvet och då kom nästa fråga. Hur går vi vidare för att platta till dem lite så det fungerar som ett stadigt golv. Åter in till stan och där hyrde vi en apparat som stampar till stenen. (Ursäkta min okunskap när det gäller riktiga namn på sådana maskiner, men jag tror ni förstår vad jag menar.) Det blev ett alldeles utmärkt resultat och redan nästa år kan vi samlas där både när det regnar eller när solen blir alltför varm. Ser verkligen fram emot att få inviga detta rum.

Talkodagen

Som jag sagt i min artikel om Hemvänderveckan så var det många som kom för att hjälpa till på talkodagen. Vi fick mycket gjort.

Några snickarkunniga började att byta ut fotbräderna runt huset. De var i ganska dåligt skick och behövde bytas ut. Alla hanns inte med den dagen men en av våra egna snickare gjorde arbetet färdigt under några andra arbetsdagar. Det ser väldigt prydligt ut nu och de ska nu hålla ganska länge. Vi hade också med två målare som bidrog med råd för målning av taket inne i storstugan. Vi tänker måla det i ljus färg för att få ett ljusare intryck i rummet. Just nu när väggar och tak är mörkbruna blir rummet mörkt. Men vi beslöt att avvakta med målning tills i vår då det blir lite varmare i luften eftersom vi bör vänta till huset står tomt för övrigt. Så till påsken ska det bli av.

Nya läkt hade inköpts så dessa målades också under dagen. Som sagt tidigare, vi har duktiga hantverkare i föreningen som ställer upp och hjälper till. Sedan har vi en massa glada amatörer som gör en jätteinsats också. Det är enormt glädjande att se hur många som ställer upp!

Några tog sig an en rabatt på framsidan av huset där det knappt syntes att det var någon rabatt ti-

digare. Fina kantstenar kom fram och till nästa år skall vi plantera några perenna växter där så det lyser upp lite.

Som tack för hjälpen bjöd föreningen på grillad korv, kaffe, kaka och dricka.

Övrigt

Efter talkodagen var det en hel del annat arbete som utfördes, bland annat jobbet med ladugården som jag skrev om i början av denna artikel. Men vad som också gjordes var att det stora, tunga bordet med tillhörande bänkar, som föreningen vann på bykampen i Birkas för ett antal år sedan, flyttades till Mickogården. Hittills har det stått vid Rosleps kapell men nu har det funnit sin rätta plats på gården. Under bordet lades också en del av stenarna så vi slipper ogräs och att klippa under det. Det blev riktigt snyggt och kommer säkert att utnyttjas mer än vad det har gjort hittills.

Under våren har några medlemmar varit på loppisar och auktioner och inhandlat porslin för en billig summa. Nu har vi koppar, fat, tallrikar, både flata och djupa, uppläggningsfat med mera. En hel uppsättning av porslin som vi kan använda. De hittade också ett helt kök som de köpte. Vi planerar att bygga om det nuvarande köket till ett mer funktionellt kök där det finns fler skåp att förvara porslin i och en bättre diskbänk. Allt följde med för en billig penning.

För att också kunna förvara en del böcker och textilier under vintern så inköpte vi ett skåp också. Det blir ganska rått och fuktigt under vintern så speciellt böcker måste förvaras i skåp.

Jag är imponerad av arbetsviljan och viljan att avvara tid för gården. Alla som ställt upp och jobbat har gjort ett jättejobb!

Många ställde upp och hjälpte till på Mickogården i somras

Det arbetades både inne och ute

Foto: Ingegerd Lindström

Miku talu

Ingegerd Lindström

Sel soojal suvel kulgesid tööd Miku talus ladusalt. Abilisi oli palju ja oleme selle üle väga tänulikud. Vanade taludega on siiski nii, et teha on palju. Kuid meil on ju ka plaane talu kasutamise kohta ja see iseenesest nõuab tööde tegemist, mis alguses võib-olla päris kavas ei olnud. Kuid see ongi asja juures tore, et tekivad uued ideed ja siis selgub, et idee on hea ja peame selle ellu viima.

Ühte kõrvalhoonesse, endisesse lauta, planeerime koosolekuruumi. Seal on palju pinda ja seal võime suviti korraldada erinevaid kogunemisi. Kuid kõigepealt pidime ruumi puhtaks tegema. Kui kõik oli seest välja tassitud, milles talgupäeva ajal tulid meile appi vabatahtlikud, võis ruumi suurust näha. Järgmiseks sammuks oli selle puhastamine ja värskendamine. Üks meie ühingu liige tuli appi oma survepesuriga, pritsides nii seinu kui lage. Enne seda oli kaks tugevat meest viinud minema kogu pööningul olnud sodi. Arvake ära, kas seda oli! Tööd lõpetades meenutasid nad kaht higist korstnapühkijat, kuid tulemus sai kena. Kuna nüüd oli kõik puhastatud, pesti ära ka pööning. Nüüd on laut nii seest kui väljast ilusti puhas, ja äärtes tuli nähtavale kaunis kivimüür, mida varem polnud peaaegu nähagi. Selge paranemine! Nojah, nüüd pidime midagi põrandale saama ja otsustasime kivide kasuks. Telliti ja lasti kohale tuua valge paekillustik, millest pidi saama põrand. Saime 13 tonni kive, mille autojuht kallutas otse laudaukse ette! Paar vaesekest pidid seda nii palju kõrvale kühveldama, et

Killustik, millest saab vana lauda koosolekusaali põrand

Foto: Svea Johansson

saaks ukсед avada. Vaadates nende üleelamisi murdosa kivihunniku eemaldamisel, otsustasime rentida koppladuri. See oli tõesti asja väärt, ent töö võttis ikkagi kolm tundi. Kuid nüüd oli peaaegu kogu killustik põrandal ja siis tekkis uus küsimus. Kuidas seda tasandada, et sellest saaks stabiilne põrand. Taas linna. Sealt rentisime aparaadi, mis tambib kivid kinni. (Vabandust, kui ma selliste masinate õiget nime ei tea, kuid arvan, et mõistate, mida ma mõtlen.) Tulemus sai suurepärase ja võime seal koguneda juba järgmisel aastal, olgu ilm vihmane või päike liiga kõrvetav. Ootame pikisilmi selle ruumi avamist.

Talgupäev

Nagu ma Tagasitulijate nädala artiklis juba mainisin, oli talgupäevale appi tulnud palju. Tegime palju ära. Mõned puutöö oskajad hakkasid vahetama maja soklilaudu. Need olid üpris halvas seisukorras ja tuli välja vahetada. Kõiki laudu sel päeval vahetada ei jõutud, kuid mõned meie endi puutöömeistrid viisid töö paari päevaga lõpule. Nüüd on tulemus ilus ja lauad peavad üpris kaua. Meil oli ka kaks maalrit, kes

andsid nõu peahoone lae värvimiseks. Helgema ruumimulje nimel kavatsime värvida selle heledates toonides. Praegu, kui seinad ja lagi on tumepruunid, tundub tuba süngena. Otsustasime siiski, et võtame värvimise ette kevadel, kui läheb veidi soojemaks. Peame ju ootama, kuni maja tühjaks saab. Nii et lihavõtte ajal hakkame peale.

Ostetud olid ka uued roovid, mis värviti sel päeval samuti ära. Nagu eelpool öeldud, on meil ühingus tublisid käsitöölisi, kes tulevad meile appi. Ja siis on meil hulk rõõmsaid amatööre, kes annavad samuti oma suure panuse. On väga rõõmustav näha nii palju abilisi!

Mõned asusid maja ees olevate peenarde kallale, mis olid praegu vaevunähtavad. Välja ilmusid kenad äärekivid ja et peenraid veidikene särama lüüa, istutame sinna järgmisel aastal püsikuid.

Tänutäheks abi eest pakkus kodukandiühing grillvorsti, kohvi, kooki ja juua.

Muud

Pärast talgupäeva tehti üksjagu muidki töid, sealhulgas lauda

kallal, millest kirjutasin artikli alguses. Miku talusse toodi ka suur ja raske laud koos selle juurde kuuluvate pinkidega, mille ühing võitis aastaid tagasi Pürksi külavõistlustel. See oli siiani asunud Rooslepa kabeli juures, kuid leidis nüüd talu juures oma õige koha. Laua alla pandi ka osa killustikku, mis päästab meid sealsest umbrohus ja niitmisvajadusest. Tulemus on õige kena ja lauda hakatakse kindlasti kasutama senisest rohkem.

Kevadel olid mõned meie ühingu liikmed käinud kirbuturgudel ja oksjonitel ja ostanud seal odavalt portselannõusid. Nüüd on meil tasse, liudasid, taldrikuid – nii lamedaid kui sügavaid –, serveerimisaluseid jm. Terve nõudekomplekt, mida kasutada. Nad leidsid ka täieliku köögikomplekti ja ostsid selle ära. Meil on kavas muuta praegune köök funktsionaalsemaks, kus on rohkem kappe nõude hoidmiseks ja parem valamu. Saime kõik odava raha eest kaasa võtta.

Talvel raamatute ja tekstiilide säilitamiseks ostime ka ühe kapi. Talvel on üpris röske ja niiske, mistõttu eriti raamatuid tuleb hoida kapis.

Talguliste tahe töötada ja talu heaks aega pühendada oli väga muljetavaldav. Kõik, kes appi tulid, tegid ära suure töö!

*Killustik tuleb ka tasandada.
Veel üks võimalus muuta
põrand ilusaks*

Laud pesti nii seest kui väljast puhtaks

Tulemus sai õige kena!

Svenskt språkbo i Hapsal 2017-2018

Mikael Sjövall

Vårt svenska språkbo startade sommaren 2017 och körde i gång på allvar i september samma år. Syftet med verksamheten har varit att återuppliva den estlandssvenska kulturen och det svenska språket i Hapsal med omnejd i nordvästra Estland.

Sommaren 2017 ordnade vi tre svenska evenemang på Ilon Wiklands museum för att utforska intresset för en svensk barnklubb och en språkboverksamhet i Hapsal. Inom ramen för detta initiativ gästade barnorkestern Arne Alligator, trollkonstnären Robert Jägerhorn och illustratören Christel Rönns Ilon Wiklands museum. Omkring 150 personer besökte dessa evenemang under sommaren i fjol.

I september 2017 fortsatte verksamheten i form av en konstklubb som leddes av den rikssvenska konstnären Katarina Norling, som är bosatt i Reval. Hon har haft huvudansvaret för ett språkbo med det övergripande temat ”Ett hav av ord” som gett en inblick i svenska ord och fraser som anknyter till marina miljöer och sjöfartstraditioner som har format kittet i den estlandssvenska kulturen.

Tre familjer har deltagit regelbundet i konstnären Katarina Norlings verkstäder. Alla deltagare har någon anknytning antingen till det svenska språket eller den estlandssvenska kultursfären.

Vi höll till en början till i Ilon Wiklands museum, därefter i Barnbiblioteket i Hapsal och från och med januari 2018 har direktör Ülo Kalm erbjudit oss en möjlighet att fortsätta verksamheten i Aibolands museum i Hapsal.

Foto: Katarina Norling

Verksamheten har rönt ett stort massmedialt intresse. Svenska Yle (den finländska motsvarigheten till SVT), den lokala dagstidningen Lääne Elu, Svenska Dagbladet och den estlandssvenska tidningen Kustbon har uppmärksammat vårt arbete. Den 19 maj ordnades en vernissage i Aibolands museum som besöktes av omkring 400 personer. Utställningen med deltagarnas konstverk visades på museet till början av juli.

Ett motsvarande språkbo grundades även i Reval under våren 2018 där upplägget i övrigt var detsamma som i Hapsal, men med Revals trädgårdar som övergripande tema. Huvudman och finansär av denna verksamhet var Svenska Odlingens Vänner i Estland. En motsvarande vernissage ordnades på Sveriges ambassad i slutet av maj.

Utöver vårt språkbo har vi även startat en svensk konversationsgrupp som samlas i Aibolands museum i Hapsal varje onsdag med undantag av sommarpauser och avbrott för jul- och påskhelger. Omkring 10-12 personer deltar regelbundet i konversationsgruppens verksamhet som har lyckats nå unga estlandssvenska föräldrar, svensksinnade ortsbor och därtill

lockat med äldre estlandssvenskar som deltar i debatterna som stödpersoner. Konversationsgruppen leds av Kaire Reiljan och Lydia Kalda från Hapsal. Såväl konversationsklubben som språkboverksamheten förväntas fortsätta sin verksamhet i september 2018 ifall vi får fortsatt finansiering för projektet.

Språkboverksamheten har i många avseenden varit en framgång. Tack vare projektet har vi lyckats väcka en debatt om behovet av en svensk förskola eller en svensk daghemsgrupp i Hapsal. Estlandssvenskarnas kulturförvaltning ställer sig positiva till våra planer och Hapsals stad har gett uppbackning till idén, förutsatt att finansieringen tryggas.

Det är min förhoppning att vårt svenska språkbo kan tjäna som ett embryo till ett svenskt daghem i Hapsal så att de yngre generationerna av regionens estlandssvenskar kan hitta tillbaka till sina rötter och sina förfäders språk.

Jag vill slutligen rikta ett stort tack till er alla som har velat stötta den aiboländska drömmen och bidragit ekonomiskt till vårt arbete som syftar till att återuppliva den estlandssvenska kulturen. Jag är evigt tacksam för ert generösa stöd.

Rootsi keelepesa Haapsalus 2017-2018

Mikael Sjövall

Meie rootsi keelepesa alustas tegevust 2017. aasta suvel ja sai hoo sisse sama aasta septembris. Selle tegevuse eesmärk on olnud eestirootsi kultuuri ja rootsi keele taaselustamine Haapsalus ja selle ümbruskonnas.

2017. aasta suvel korraldasime Ilon Wiklandi muuseumis kolm rootsikeelset üritust, et selgitada välja huvi rootsikeelse lasteklubi ja keelepesa vastu Haapsalus. Algate raames külastas lastemuusika ansambel „Arne Alligator“, mustkunstnik Robert Jägerhorn ja illustraator Christel Rönns Ilon Wiklandi muuseumi. Möödunud aasta suvel osales neil üritustel umbes 150 inimest.

2017. aasta septembris jätkus tegevus kunstiklubina, mida juhiti Tallinnas elav Rootsi kunstnik Katarina Norling. Tema kandis põhivastutust keelepesa eest, mille läbiv teema oli „Sõnade meri“. Sellega heideti pilk rootsikeelsele sõnadele ja fraasidele, mis seonduvad rannarootsi kultuuri mõjutanud merelise keskkonna ja meresõidutraditsioonidega.

Kunstnik Katarina Norlingi töötubades osales regulaarselt kolm perekonda. Rootsi keele või eestirootsi kultuurisfääriga on mingil moel seotud kõik osavõtjad.

Tegutsesime alguses Ilon Wiklandi muuseumis, seejärel Haapsalu Lasteraamatukogus ning alates 2018. aasta jaanuarist oleme direktor Ülo Kalmu lahel loal tegutsenud Rannarootsi muuseumis.

Keelepesa tegevus on pälvinud massimeedia suure huvi. Meie tööd on kajastanud Soome Yle TV rootsikeelne toimetis, ajalehed „Lääne Elu“, „Svenska Dagbladet“ ja eestirootslaste ajaleht „Kustbon“. 19. mail korraldati Rannarootsi Muuseumis näitus, mida külastas umbes 400 inimest. Keelepesa kunstinäitus oli muuseumis üleval juuli alguseni.

Sarnane keelepesa asutati 2018. aasta kevadel ka Tallinnas. Selle ülesehitus oli Haapsaluga samsugune, kuid läbivaks teemaks oli Tallinna aiad. Tegevust korraldas ja rahastas Rootsi Hariduse Selts. Mai lõpus korraldati samalaadne näitus Rootsi saatkonnas.

Lisaks keelepesele asutasime ka rootsi keele vestlusgrupi, mis koguneb Rannarootsi muuseumis igal kolmapäeval, välja arvatud suvevaheajal ning jõulude ja lihavõttepühade ajal. Vestlusgrupis, millesse oleme suutnud kaasata noori eestirootsi lastevanemaid, rootsimeelseid kohalikke ja mis on meelitanud välja ka vanemaid

eestirootslasi, kes osalevad aruteludes tugiisikutena, käib regulaarselt 10-12 inimest. Seda juhivad Kaire Reiljan ja Lydia Kalda Haapsalust. Projekti edasise rahastuse korral jätkub nii vestlusklubi kui keelepesa tegevus eeldatavasti 2018. aasta septembris.

Keelepesa tegevus on olnud paljuski edukas. Projekti tulemusel õnnestus meil alustada debatti rootsikeelse eelkooli või lasteaia-rühma vajaduse kohta Haapsalus. Eestirootslaste kultuuriomavalitsus suhtub meie plaanidesse positiivselt ja Haapsalu linn toetab mõtet tingimusel, et keelepesa edasine rahastus on tagatud.

Ma loodan, et meie rootsi keelepese kasvab välja Haapsalu rootsikeelne lasteaed, et piirkonna eestirootslaste nooremad põlvkonnad leiaksid üles oma juured ja oma esiisade keele.

Lõpetuseks tahan avaldada suurt tänu kõikidele, kes on soovinnud toetada rannarootsi unistust ja olnud majanduslikult abiks meie tööle, mille eesmärgiks on rannarootsi kultuuri taaselustamine. Olen teie suuremeelse toetuse üle südamest tänulik.

Foto: Katarina Norling

SOVs arkiv på nätet – Topotek Estlandssvensk – Din historia. Vårt onlinearkiv!

Lena Weesar

I början av september lanserade Estlandssvenskarnas kulturförening SOV sitt arkiv på internetsajten Topoteket – Topotek Estlandssvensk. Det består av fotografier, foton av textilier, föremål och dokument med mera ur SOVs samlingar som ej tidigare publicerats på nätet.

Topoteket är ett komplement till SOVs bildarkiv på Rickul-Nuckö Hembygdsförenings hemsida som du hittar här: rnhf.se/sovs-bildarkiv/sokmeny-bildarkiv.

Varför Topoteket?

Efter flytten i början av året från estlandssvenskarnas föreningslokal på Roslagsgatan i Stockholm till betydligt mindre lokaler på Wallingatan, gjorde SOVs Arkivgrupp en omfattande genomgång av allt av estlandssvenskt kulturhistoriskt värde som samlats in och getts som gåvor till SOV under åren. Visst har lämnats, och kommer att lämnas vidare, till olika arkiv. Annat, bland annat det som gick under namnet ”muséet” på Roslagsgatan packades ner för att förvaras i förråd, dvs textilier, dräkter och föremål från de olika estlandssvenska byggena.

För att göra vårt unika kulturarv tillgängligt beslutade SOVs styrelse att lägga ut foton av samlingarna och annat som kan vara av intresse på internet och det via den internationella webbplatsen Topoteket – ett icke-kommersiellt virtuellt arkiv on-line för kultur- och lokalhistoria där föreningar och utbildningsinstitutioner ges möjlighet att sprida sitt specifika kulturarv.

Topoteket, med säte i Österrike, ingår i EU-projektet ”co-op – community as opportunity, the creative archives and users network”.

I Sverige koordineras Topoteket av Riksarkivet Gotland och för estlandssvenskarnas del är det SOVs Arkivgrupp som administrerar Topotek Estlandssvensk. Värt att notera är att SOV innehar, och behåller, upphovsrätten till allt som publiceras här.

Sammanlagt finns det fler än 100 olika Topotek. I Sverige finns Topotek Svenskbyborna, Topotek Gotland, Blekinge och Topotek Jämtlands län. I Estland Topotek Adavere, Are, Laeva, Oru, Toila och Topotek Uhtna.

Hur fungerar Topoteket?

Adressen är: estlandssvensk.topotek.se – och på sidan ser du först en översikt över de bilder som publicerats.

Om du för pekaren över ett foto förstoras det och du får en kort information om vad du ser. Klickar du på fotot förstoras det ytterligare och nu får du också mer information om bilden. Du kan också förstora fotot, antingen hela om du klickar på +-tecknet längst ner, eller detaljer – klicka då på förstoringsglasen längst ner och för pekaren över bilden.

Längst upp till höger finns också en karta som visar området där motivet på bilden är hämtat.

Sökfunktionen

Använd sökfältet högst upp för att söka det du är speciellt intresserad

av, till exempel Ormsö. Du kan söka med flera ord, men sätt då ett komma-tecken mellan orden, som till exempel: Ormsö, Hullo.

Din kunskap är efterfrågad!

– Vissa fotografier är markerad med ett frågetecken - ? – och det betyder att det fattas namn på gårdar, personer, företeelser eller annat. Kanske du vet? Om du klickar på en bild med ett ?-tecken så ser du på höger sida ett fält där det står ”Din kunskap är efterfrågad” – ”Någon som känner igen xx ?” – Fyll i det du vet och skicka, det kan du göra direkt. Ser du något som du vill korrigeras eller ändra? Ta då kontakt med SOVs Arkivgrupp.

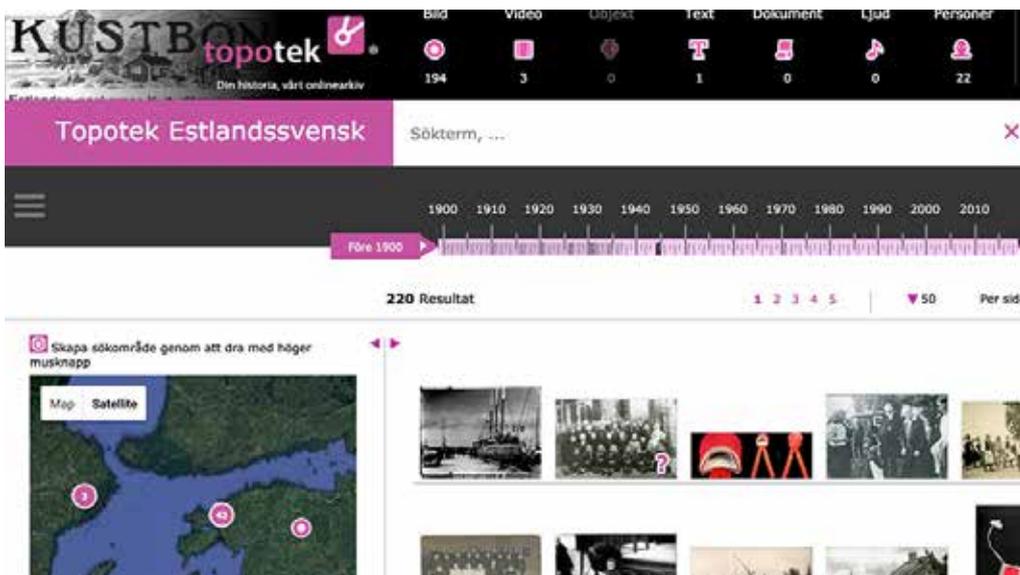
Arbetet pågår ... Allt arbete med administration, dokumentation, fotografering av textilier, dräkter, dräktdetaljer, föremål etc görs på frivillig basis, dvs. det görs oavlönat och på fritiden av SOVs Arkivgrupp. Vilket tar tid. Därför är också projektet med att lägga in bilder och fotografier på Topoteket ett kontinuerligt arbete som kommer att pågå under hela hösten.

Frågor?

– Har du frågor om SOVs Arkiv och Topoteket?

Kontakta Arkivgruppens Margareta Hammerman för allmänna frågor om Topoteket och om fotografier och föremål och Lena Weesar med frågor om textilier, dräkter och dräktdetaljer.

Topotek Estlandssvensk, – adressen är: estlandssvensk.topotek.se

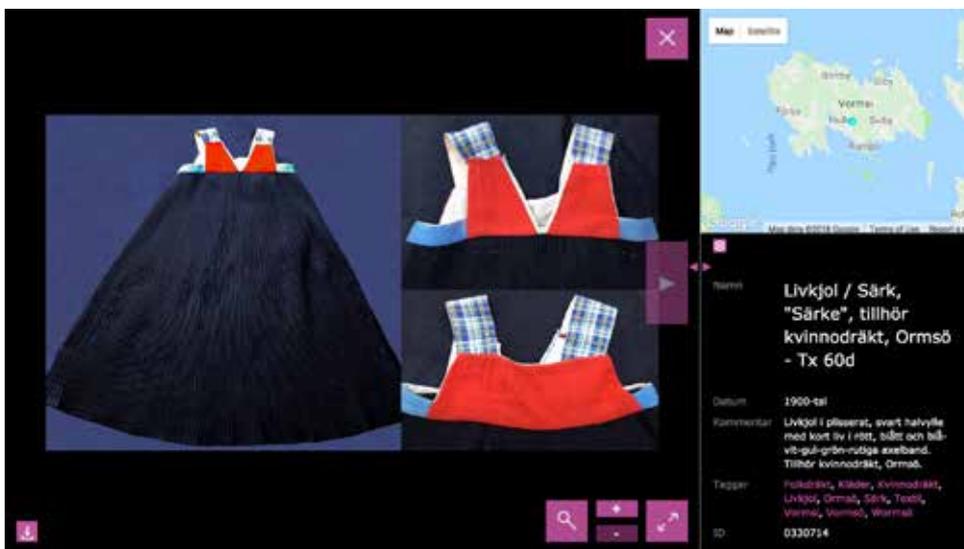
Så här kan det se ut på öppningssidan. En mängd små bilder tar upp den största delen av sidan. Över dem har du ett sökfält där du kan söka med ett eller flera ord – sätt då ett kommatecken mellan orden.

Högst upp ser du symboler för Bild, Video, Text, Dokument med mera. Klicka på någon av dem, till exempel video, så får du upp de videofilmer som är upplagda.

Under sökfältet ser du en tidslinje. Skjut pilarna till det tidsintervall du är intresserad av och de bilder som motsvarar detta kommer att visas.

Du har olika möjligheter att sortera bilderna genom pilen till vänster under tidslinjen. Sortera efter Publicerat: Slumpvis, Senaste, Äldsta, Yngsta etc.

Och till vänster ser du en karta över vilken bilderna kommer ifrån. Ställ pekaren på en markering så kommer miniatyrbilden från området upp.

När du klickat på en bild kommer bilden upp i större storlek – som här,

en särk som tillhör kvinnodräkten på Ormsö. Du kan förstora bilden genom att klicka på + längst ner, förminska den genom att klicka på minustecknet, och om du vill förstora detaljer klickar du på förstoringsglaset och för pekaren över bilden. Vill du se bilden på helskärm klickar du på "dubbelpilarna" längst ner.

Till vänster ser du en karta (som Map = ritad karta eller satellit = satellitfoto) som du kan förstora eller förminska .

Under kartan ser du en mer utförlig beskrivning av bilden liksom möjliga sökord, eller taggar, för den. Här hittar du också info om årtal, givare och ägare, upphovsrätt, copyright etc.

SOV arhiiv internetis – Eestirootslaste Topoteek – Sinu ajalugu. Meie online-arhiiv!

Lena Weesar

Septembri alguses avas Eestirootslaste kultuuriühing SOV internetileheküljel Topoteket – Topotek Estlandssvensk (Eestirootslaste topoteek) oma arhiivi. Sinna kuulub SOV kogudest pärit fotosid, tekstiilide pildistusi, esemeid, dokumente jm., mida varem veebis avaldatud ei ole.

Topoteek täiendab Noarootsi-Riguldi kodukandiühingu kodulehel asuvat SOV fotokogu, mis on kättesaadav aadressil rnhf.se/sovs-bildarkiv/sokmeny-bildarkiv.

Miks Topoteek?

Pärast aasta alguses toimunud kolimist Stockholmis Roslagsgatani tänaval asunud eestirootslaste ühingu ruumidest tunduvalt väiksematesse ruumidesse Wallingatani, inventeeris SOV arhiivitoimkond põhjalikult kõike, millel on eestirootslaste seisukohalt kultuurilooline väärtus ja mis on aastate jooksul SOV-sse kogutud või SOV-le annetatud. Osa materjali on antud ja osa antakse jätkuvalt üle teistesse arhiividesse. Ülejäänud, muuhulgas see, mis liigitati Roslagsgatani nimetuse alla „muuseum“, s.t. eri rannarootsi aladelt pärit tekstiilid, riide- ja tarbeesemed, pakiti hoidlas säilitamiseks kokku.

Muutmaks meie unikaalset kultuuripärandit kättesaadavaks, otsustas SOV juhatus avaldada kogude ja muu huvipakkuva materjali fotod internetis rahvusvahelisel veebiplatvormil Topoteek – mitetulunduslikus *online* kultuuri- ja kohaajaloo virtuaalarhiivis, mis

annab ühingutele ja haridusasutustele võimaluse tutvustada oma spetsiifilist kultuuripärandit. Topoteek asukohaga Austrias on osa Euroopa Liidu projektist „*co-op – community as opportunity, the creative archives and users network*“.

Rootsis koordineerib Topoteegi tegevust Riigiarhiivi Gotlandi osakond, Eestirootslaste topoteeki administreerib SOV arhiivitoimkond. Tasub märkimist, et kogu siinkohal avaldatava materjali autoriõigus on ja jääb SOV-le.

Erinevaid topoteeke on kokku üle saja. Rootsis on olemas Svenskbyborna, Gotlandi, Blekinge ja Jämtlandi lääni topoteegid. Eestis Adavere, Are, Laeva, Oru, Toila ja Uhtna topoteegid.

Topoteegi funktsioneerimisest

Aadress on estlandssvensk.topotek.se – ja avalehel näed ülevaadet avaldatud piltidest.

Kui viid hiirenoole foto kohale, kuvatakse see suurendatud kujul koos lühiinfoga. Kui klõpsad fotole, suurendatakse seda veelgi ja nüüd näed pildi kohta täiendavat informatsiooni. Võid ka fotot suurendada, pildi suurendamiseks klõpsa all olevale +-märgile, detailide suurendamiseks klõpsa suurendusklaasile ja liigu hiirenoolega üle pildi.

Ülemises paremas nurgas asub ka kaart fotode pildistuskohtadega.

Otsingufunktsioon:

Sind huvitava info (nt. Vormsi) otsimiseks kasuta lehe ülaserivas asuvat otsinguvälja. Võid kasutada ka mitut märksõna. Sel juhul eralda sõnad komaga, näiteks: Ormsö, Hullo.

Ootame Sinu abi!

– Mõningad fotod on tähistatud küsimärgiga - ? – ja see tähendab puuduolevaid talu-, isiku-, sündmuste jm. nimesid. Võib-olla tead? ?-märgiga pildile klõpsates näed paremal pool välja koos kirjaga „Ootame Sinu abi!“ – „Kas keegi tunneb xx?“ – Kirjuta väljale, mida tead, ja saada teele, see on tehtav koheselt. Kas näed midagi, mida pead vajalikuks parandada või muuta? Võta ühendust SOV arhiivitoimkonnaga.

Töö kestab

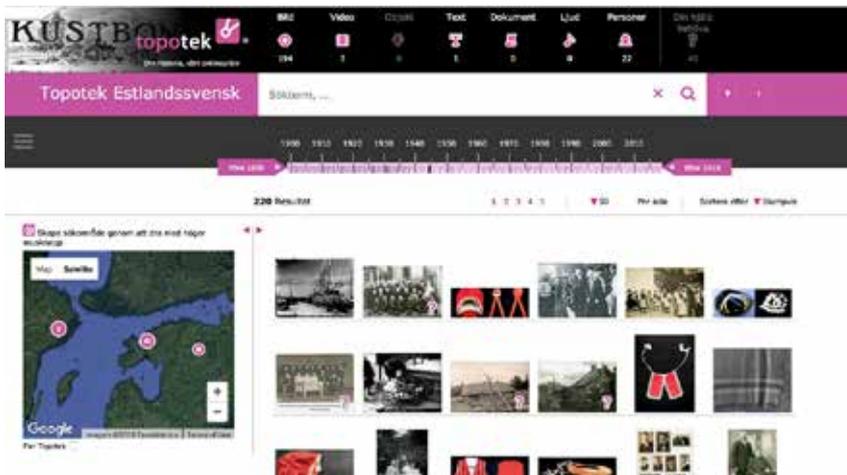
– Kogu töö (administreerimine, dokumenteerimine, tekstiilide, riide- ja tarbeesemete pildistamine jne.) teostab vabatahtlikult, s.t. tasuta ja töötajate vabast ajast SOV arhiivitoimkond. Mis nõuab aega. Seetõttu on ka piltide ja fotode Topoteeki lisamise töö pidev ja kestab kogu sügise.

Küsimused?

– Kas Sul on SOV arhiivi ja topoteegi kohta küsimusi?

Üldiste küsimuste korral Topoteegi, samuti fotode ja esemete kohta võta ühendust Margareta Hammermaniga arhiivitoimkonnast. Tekstiile, rõivaid ja rõivade taile puudutavate küsimuste korral võta ühendust Lena Weesarega.

Topotek Estlandssvensk – aadress: estlandssvensk.topotek.se

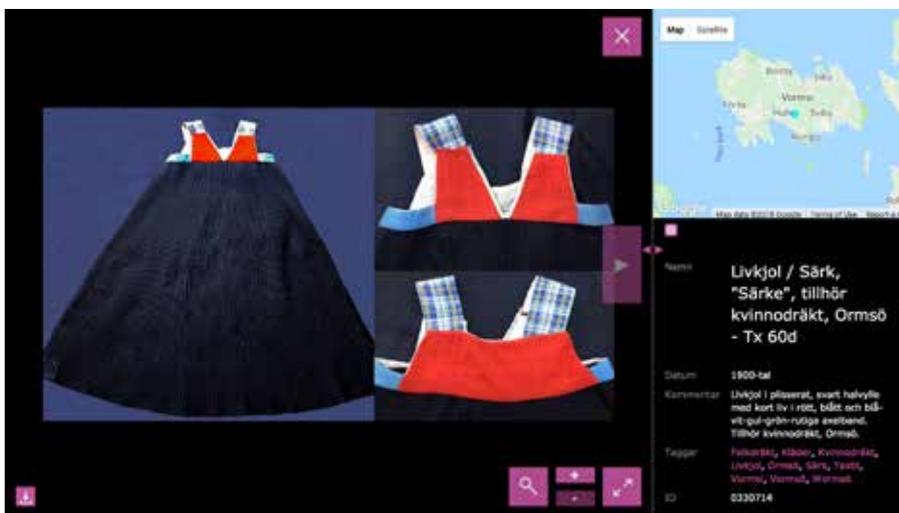
Leheküljele sisenedes avaneb järgmine pilt. Suuremat osa lehekülge katavad pisipildid. Nende kohal asub otsinguväli, mis võimaldab otsinguid ühe või mitme märksõnaga. Mitme märksõna puhul eralda sõnad komaga.

Ülemises servas näed Pildi, Video, Teksti, Dokumendi jm. sümboleid. Mõnele neist, näiteks Videole klõpsates näed sisestatud dokumente, antud juhul videofilme.

Otsinguvälja all näed ajajoont. Lohista nooled sind huvitavale ajavahemikule, ja leht kuvab sellele vastavad pildid.

Ajajoone all paremal on võimalik noolemärgi abil fotosid sortida – Järjesta vastused – Avaldatud: Juhuslik, Viimati avaldatud, Vanimad, Uusimad.

Ja vasakul näed fotode pildistuskohtade kaarti. Kui viid hiirenoole markeeringu kohale, kuvatakse piirkonnast pärit fotode pisipildid.

Pildile klõpsates kuvatakse seda suuremalt – nagu siin, Vormsi naisterõivaste juurde kuuluv riideese. Pilti saab suurendada, klõpsates allolevale plussmärgile, ja vähendada, klõpsates miinusmärgile.

Detailide suurendamiseks klõpsa suurendusklaasile ja liigu hiirenoolega üle pildi. Kui tahad pilti näha täissuuruses, klõpsa allservas olevatele „topeltnooltele“.

Vasakul näed kaarti (Map = joonestatud kaart või Satellit = satelliidipilt), mida saad suurendada või vähendada.

Kaardi all näed pildi üksikasjalikumalt kirjeldust nagu võimalikud märksõnad või teemaviited. Sealt leiad ka infot aastaarvude, võimaliku annetaja ja omaniku, autoriõiguse jms. kohta.

Võid liikuda ka järgmise pildi juurde, klõpsates pildist paremal olevale noolele, või eelneva pildi juurde, klõpsates vasakule noolele. Pildi sulgemiseks klõpsa ülemises paremas nurgas olevale x-le.

Jubilarer januari-juni 2019

Juubilarid januaar-juuni 2019

95

Lars Grundström, 26 januari

Irma Rumberg, 23 maj

90

Astrid Valentine Schönberg, 13 februari

85

Asta Peetersoo, 19 januari

Erik Voldemar Gunnar Kokk, 15 mars

Maria Hammerman Persson, 17 maj

Lennart-Hans Jürgenson, 23 maj

Helle-Mall Jöers, 28 juni

Henrik Lilja, 30 juni

80

Hilma-Linnea Sorro, 7 mars

John Thomson, 24 maj

Mai Malmström, 25 maj

Roland Nymann, 20 juni

75

Fred Erik Söderberg, 17 januari

Stig Bertil Rönnerberg, 4 april

Barbro Elisabet Adelman, 20 maj

70

Anu Mättlik, 30 mars

Alli Lunter, 22 juni

65

Elle Roos, 14 januari

Mati Brandt, 19 mars

Riina Lindmaa, 18 juni

60

Guido Amur, 5 februari

55

Lena Melin, 14 mars

Göran Stahl, 21 april

Artur Saar, 13 juni

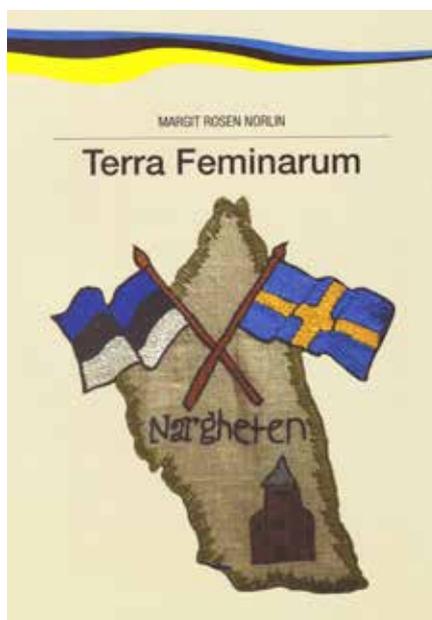

Ny bok/Uus raamat: Terra Feminarum

Margit Rosen Norlin

I augusti i år kom den andra boken i en serie om de estlandssvenska bygdernas historia. Den här gången handlar det om Nargö, och författare är Margit Rosen Norlin, född 1934 på Nargö i en estlandssvensk familj. I likhet med den första boken Pakrilaste 600 aastat (Rågöbornas 600 år, övers. anm.) är det vid sidan av faktamaterialet författarens egna eller andra nargöbors hågkomster från orostiderna i och med andra världskriget som gör denna sammanfattande bok särskilt värdefull. I boken finns det också ett särskilt kapitel om Nargös närtidshistoria och en kort översikt över de bomärken som varit i bruk på ön.

Boken går att köpa för 6 euro på Aibolands museum, i Svenska S:t

Mikaelskyrkan i Tallinn, i Nargö hamn samt museerna Estlands nationalmuseum och Harjumaa museum. Alla böcker i serien trycks både på estniska och svenska.

Selle aasta augustis ilmus trükist rannarootsi asualade ajaloosarja teine raamat. Seekord on selleks Naissaar ja autoriks 1934. aastal Naissaarel rannarootslaste peres sündinud Margit Rosen Norlin. Sarnaselt esimesele raamatule „Pakrilaste 600 aastat” teeb kokkuvõtteraamatu faktimaterjali kõrval eriti väärtuslikuks autori enda või naissaarlaste meenutused Teise maailmasõja sündmustest põhjustatud segastest aegadest. Lisaks on raamatus eraldi peatükk Naissaare lähiajaloo ning lühike ülevaade kasutusel olnud peremärkidest.

Raamatukest saab 6 eur/tk soetada Rannarootsi Muuseumist, Tallinna Rootsi-Mihkli kirikust, Naissaare sadamast ja teistest muuseumitest (Eesti Rahva Muuseum, Harjumaa muuseum). Raamatusarja kõik raamatud trükitakse eesti ja rootsi keeles.

Returadress i Sverige:

Svenska Odlingens Vänner, SOV
Wallingatan 32-34 5tr
111 24 Stockholm

Tagastususaadress Eestis:

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
Rüütli 9
10130 Tallinn

S:t Mikaelsskyrkan

Rüütli 9

10130 Tallinn

Högmässa alla söndagar klockan 12.00 om inget annat anges. Därefter kyrkkaffe.

24 december kl 23 Internationell julnattsmässa

25 december kl 12 Juldagens högmässa

5 januari kl 12 Julgudstjänst Nargö S:ta Maria

2 februari kl 12 Kyndelsmässofirande Nargö S:ta Maria

Rootsikeelne jumalateenistus koos sellele järgneva kirikukohviga igal pühapäeval kell 12, kui ei ole näidatud muud.

24. detsember kl 23 Rahvusvaheline jõuluöömissa

25. detsember kl 12 Esimese jõulupüha jumalateenistus

5. jaanuar kl 12 Jõulujumalateenistus Naissaare Püha Maarja kabelis

2. veebruar kl 12 Künnapäeva jumalateenistus Naissaare Püha Maarja kabelis

Välkomna till kyrkan/Tere tulemast!

Aibolands museum 2019/Rannarootsi muuseum 2019

23 februari Familjedagen med början kl 12.00 som vanligt

4 maj Strömmingsdagen kl 12

1 juni Näbbgädda kl 12

Eventuella tillkommande evenemang kan ni läsa om på museets hemsida:

www.aiboland.ee

23. veebruar Perepäev algusega kl 12.00 nagu ikka

4. mai Räimepäev kl 12

1. juuni Tuulehaug kl 12

Lisanduvate ürituste kohta vt. lähemalt muuseumi kodulehel www.aiboland.ee

Välkomna!/Tere tulemast!